

SAPIENTIA FÜZETEK

40

SAPIENTIA
SZERZETESI HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA

A SZERZETESÉK HANGJA – EGY SZINODÁLIS EGYHÁZÉRT

KONFERENCIAKÖTET

L'Harmattan

A SZERZETESK HANGJA – EGY SZINODÁLIS EGYHÁZÉRT

Sapientia Füzetek 40.

A szerzetesek hangja
– egy szinodális
egyházért

L'Harmattan Kiadó
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
Budapest, 2022

*Füzetünk a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola
2022. március 19-én rendezett
tudományos konferenciáján elhangzott előadások
szerkesztett szövegeit tartalmazza.*

Szerkesztette:

Fehérváry Örs Jákó OSB és Vida Márta

Lektorálta:

Fehérváry Örs Jákó OSB

A szöveget gondozta:

Vida Márta

© A szerzők, 2022

© L'Harmattan Kiadó, 2022

© Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, 2022

Tartalom

Fehérváry Örs Jákó OSB Előszó.....	7
Nathalie Becquart XMCJ Szinodalitás: kulcstémák és kihívások – Egy római perspektíva.....	11
Marton Zsolt A Váci Egyházmegye a szinódusi úton	31
Hortobágyi T. Cirill OSB Pannonhalmi szerzetesi tapasztalat.....	43
Németh Emma SSS A szinodalitás: a Lélek hangjára figyelés és az együttműködés útja.....	53
Deák Viktória Hedvig OP Útitársak (szünodoi) a Megtestesült Ige hirdetésében – a Prédikátorok Rendje kormányzási formájának tanulságai	65
Berhidai Piusz OFM „Mint zarándokok és jövevények” – Ferences út és szinodalitás.....	81

Szakál Ádám M. Sch.P.

Fiatalok és szinodalitás a piarista rendben – Személyes élmények a fiatalok hangjáról	93
A kötet szerzői.....	107
A sorozatban megjelent kötetek	109

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntöm a kedves Olvasót, akinek most alkalma nyílik arra, hogy konferenciakötetünk írásait böngészve velünk közösen gondolkodjon az együttjárásnak arról a létmódjáról, amelyre Ferenc pápa hívta meg az egyházat 2021. október 10-én, megnyitva a szinodális folyamatot. Ehhez a folyamathoz csatlakozott a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, amikor 2022. március 19-én tudományos konferenciát rendezett, hogy több szempontból is körbejárja a szinodalitás témáját.

A szerzetesek hangja – egy szinodális egyházért című Sapientia-nap előadói között köszönthettük Marton Zsolt váci megyéspüspököt, és nagy-nagy örömmel fogadtuk Nathalie Becquart nővért, aki a Püspöki Szinódus altitkáráként az első nő, aki ilyen szerephez jutott a Vatikánban. Ez is az egyházban zajló szinodális folyamat egyik gyümölcse, és ezért külön érdeklődéssel vártuk őt itt Magyarországon. Kettejük után meghallgattuk Kalmár Petrát, a piarista rend szervezetfejlesztőjét és projektkoordinátorát, aki a laikusok hangját jelenítette meg ezen a napon. Szerettük volna, hogy ez a nap kapjon egyfajta szerzetesi jelleget, hogy szerzetesi főiskolaként a Magyar Katolikus Egyházban ebből a szempontból is tematizáljuk és jelenlévővé tegyünk a szinodalitás témáját. Ezért kértük fel egy előadás megtartására Hortobágyi Cirill atyát, pannonhalmi főapát urat, aki a Férfi Szerzeteselőjárók Konferenciájának az elnöke,

illetve a Sapientia Főiskola Fenntartói Konferenciáját is ő vezeti, így több szálon is kötődik intézményünkhöz. Őt követően Németh Emma testvért hallhattuk, aki a Szociális Testvérek Társaságának kerületi elöljárója és a Magyar Rendfőnöknők Konferenciájának az elnöke. Szerettük volna ugyanis itt is megjeleníteni azt, hogy férfiszervezetesek és női szervezetesek hogyan tudnak együttműködni, együtt létezni, együtt cselekedni az egyházért, melyek azok a formák, amelyekben ez lehetséges. Németh Emma testvér után Deák Hedvig OP nővér, aki az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővéreknek az általános főnöknője, a Sapientia Főiskola tanára, volt rektorhelyettese a domonkos szempontot hozta be konferenciánkra. Míg Berhidai Piusz OFM, a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány tartományfőnöke és Szakál Ádám SP, a Piarista Rend Magyar Tartományának tartományfőnöke, akik a Sapientia Főiskolát fenntartó rendeket képviselik, és a maguk szerzetesi tapasztalásával gazdagítottak bennünket.

De hogyan is értünk el ehhez a naphoz? Azoknak, akik nem „sapiéntiások”, annyit érdemes elmondani, hogy 2021 őszén, amikor Ferenc pápa meghirdette a szinodális folyamatot az egész egyház számára, elkezdtünk azon töprengeni, hogy mi lehet az a mód, ahogyan mi mint egyházi felsőoktatási intézmény felkarolhatnánk. Fontosnak éreztük, hogy szerzetesi főiskolaként valamiképpen megjelenítsünk sajátos hangunkat ebben a témában. Azt is el kell mondanom, hogy van nálunk egyfajta előzménye ennek a szinodális folyamatnak, ugyanis a főiskolánkon elkezdődött több mint egy éve egy jövőről való közös reflexió. Ennek volt több állomása, amikor a főiskola polgárságát, a tanárokat, a munkatársakat, a diákokat faggattuk arról, hogyan látják ők ennek az intézménynek a jövőjét a Magyar Katolikus Egyházban és a magyar társadalomban; a 21. században mi ennek

az intézménynek a feladata, hiszen az elmúlt húsz-huszonkét évben, az alapítás óta annyi minden változott. A környezet, amely körülvesz bennünket, nem ugyanaz, nem ugyanaz az idejások létszáma sem. Viszont ugyanaz az elkötelezettség, amellyel ez az intézmény a Magyar Katolikus Egyházért cselekedni szeretne.

Együtt járni az egyházban – mivel ezt nemcsak teológiai témaként tartjuk fontosnak, ezért a főiskolánk létmódjává is szeretnénk tenni, így jutottunk arra az elhatározásra, hogy a szinodális létmódot próbál-gassuk együtt, amelynek egy fontos pontja volt ez a konferencia.

Annak, aki közösségben él, talán nem kell megmagyarázni, hogy miért fontos együtt járni, ugyanakkor mégiscsak látjuk, hogy ez nem magától értetődő. Számomra a szinódus meghirdetésében különösen fontos mozzanat volt, amikor Ferenc pápa arra hívta az egyházat, hogy ebben az együttjárásban legyen prófétai jel a világ számára.

Szent Antal apáttól maradt fenn az alábbi apoph-tegma:

„A felebarátunktól függ életünk és halálunk, hiszen ha testvérünket megnyerjük magunknak, Istent nyerjük meg. Ha pedig testvérünk iránt haraggal viseltetünk, Krisztus ellen vétkezünk.”

Felebarátunktól függ életünk és halálunk, mondja Antal apát. Nincs ennél fontosabb. Ez fontosabb, mint bármilyen ideálunk, bármilyen eszmény, bármilyen gyakorlat, bármilyen hagyomány. A keresztény életnek ez egy olyan alapvetése, amelytől szívesen eltérülünk néha a szépséget, az ideálist keresve. Mégis mindig, amikor összetörik egy közösség, vissza kell térnünk ide. Ma a világban azt láthatjuk, hogy sok ember buborékokban él, néha mi is; egy-egy eseménynek

homlokegyenest ellenkező értelmezései léteznek a társadalomban (vegyük csak példának a szomszédunkban zajló háborút), hogy érintkezésbe se tudnak lépni egymással a vélemények, és gyakran nincs mód a párbeszédre. Azt gondolom, hogy amikor a szinodális út kapcsán az egyház meghallgatásról beszél, és nemcsak beszél, hanem gyakorolja is egymás meghallgatását, akkor tényleg prófétai jellé válik, ahol bármi elhangozhat, bárki megszólalhat; és ahol egymás megértésén dolgozunk, ott ennek a világnak az élhetőbb helyé tételén is dolgozunk.

Amikor a Sapientia Főiskolán elkezdtünk minderről gondolkodni, akkor mi is ezt a létmódot kezdtünk el tanulni – ugyanis a szinodusi folyamat remélhetőleg nem egy 2021-től 2023-ig tartó egyházi esemény lesz, amely majd egy szép dokumentummal lezárul, hanem tanulási folyamat: az egyház lényegéhez tartozó új létezési módot próbáljuk meg bensővé tenni. Tesszük ezt ezzel a kötettel is, amellyel arra hívjuk meg kötetünk Olvasóit, hogy ismerkedjenek meg közelebbről a szinodális együttjárás létmódjával.

NATHALIE BECQUART XMCJ

**Szinodalitás:
kulcstémák és kihívások
– Egy római perspektíva**

A *Szinodalitás: kulcstémák és kihívások* című előadásom elején szeretnék rámutatni arra, hogy a szinodalitásra a szinódus megtapasztalásának közepette reflektálunk. A 2021–2023-as szinódus tavaly októberi megnyitása óta arra lettünk meghívva, hogy „együtt járjunk”, továbbá arra, hogy aktívan vegyünk részt a szinodális konzultációban. Ezt találóan fejezi ki e szinodusi folyamat témája: *Egy szinodális egyházért: közösség, részvétel és küldetés*. Az előkészítő dokumentum mint e szinódus útiterve, a következőképpen kezdődik:

„Az Isten egyházát szinódusra hívják össze. Az »Egy szinodális egyházért: Közösség, Részvétel és Küldetés« elnevezésű szakasz 2021. október 9–10-én fog ünnepélyesen megnyílni Rómában, majd október 17-én a helyi egyházakban. Az egyik alapvető állomás a Püspöki Szinódus XVI. Rendes Közgyűlésének megünneplése lesz 2023 októberében, amelyet a végrehajtási szakasz követ, amely ismét érinti az egyes egyházakat. Ferenc pápa ezzel

az összehívással arra kéri az egész egyházat, hogy elmélkedjen egy, az egyház élete és küldetése szempontjából meghatározó témáról: »Isten pontosan ezt a szinodális utat várja el a harmadik évezred egyházától«. Ez az út, amely követi az egyház megújulását, illetve amelyet a II. Vatikáni Zsinat javasolt, ajándék is, és feladat is. A közös utazással és a megtett útról való közös elmélkedéssel az egyház a tapasztalatai révén tanulhatja meg, mely folyamatok segíthetik a közösség megélését, a részvétel elérését, a misszió felé való nyitást. Valójában a mi »együttjárásunk« az, ami a leghatékonyabban közvetíti és manifesztálja az egyház mint Isten zárandok és missziós népének természetét.” (PD 1.)¹

Az tény, hogy „az egyháztörténelem kétezer éve során először hívnak össze szinódust, hogy Isten egész népét bevonják”, arra vezethet bennünket, hogy Monsignor Piero Codával¹ együtt kijelentsük: „A II. Vatikáni Zsinat óta a legfontosabb egyházi eseményt éljük.” Monsignor Coda mindehhez még hozzáfűzte:

„Következésképpen egy szinódus a szinodalitásról nem azt jelenti, hogy egy témára összpontosítunk a többi között, hanem inkább az egyháznak mint közösségnek és küldetésének a mélyebb identitására, amely akkor válik valóságossá és történelmileg meghatározóvá, ha mindenki részt vesz benne. Az egyház valójában csak akkor válik ilyenné, ha mindenki viszi a vállán, megosztja szívében, illetve ha minden testvér szolgálatában benne van,

¹ *Sinodo, il teologo Coda: è l'avvenimento più importante dopo il Concilio* [online] <https://www.vaticannews.va/it/vaticano/news/2021-10/sinodo-sinodalita-coda-intervista-papa.html> [2022. 09. 29.]

kezdve különösen korunk kitaszítottjaival, az egzisztenciálisan és lelkileg perifériára szorultakkal.”²

Sokak számára a szinodalitás egyszerűen egy felkapott kifejezéssé vált. Világszerte számos kezdeményezést és publikációt látunk, amelyek minden szinten egy szinodálisabb egyházat szorgalmaznak. Ferenc pápa a szinodalitást pápasága egyik fő pilléréként kezeli, és a következő Püspöki Szinódus témájaként ezt választotta.² Vele együtt minden megkeresztelt ember meghívást kap arra, hogy a szinodalitás támogatója és szereplője legyen. De mi is pontosan a szinodalitás? Az egyháznak milyen vízóját fejezi ki? S milyen gyakorlati alkalmazásra hív?

A szinodalitást leegyszerűsítve gyakran a „szinódus” szó etimológiája alapján mutatják be, amely a görög *szün-hodosz* szóból származik, s annyit jelent, hogy „együtt járni”. A szinodalitás „együttjárás” a Lélekre hallgatva. A szinodalitás egy ősi fogalom, melynek latin megfelelője a *concilium* (angolul „council”), ami a püspökök gyűlését jelöli. Ez egy gazdag és sokrétű fogalom, amelynek pontos meghatározása még várat magára. Ez azért van így, mert a szinodalitás mindezekelőtt egy élet- és munkaforma:

„Ez a *modus vivendi et operandi* az Igét hallgató és az Eucharisziát ünneplő közösségen, a közösség/úrvacsora testvériségén, valamint az életben és a küldetésében Isten egész népének közös

² Amint azt 2020. március 7-én bejelentették, Ferenc pápa a Püspöki Szinódus következő rendes közgyűlésének témájaként a „Szinodális Egyházért: közösség, részvétel és küldetés” témát választotta. [online] <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2020/03/07/0145/00318.html> [2022. 10. 10.]

felelősségén és részvételén keresztül működik minden szinten, különbséget téve a különféle szolgáltatók és szerepek között.”³

A szinodalitás úgyszólván életstílus, egy gyakorlat, az egyház létének egy módja a történelemben „a Szentháromságban hívő közösség képében”. Ahogy Ferenc pápa mondja:

„A hagyományos, de mindig megújuló/ megújítandó szinodalitás gyakorlata Isten népének útja során az egyháznak mint a közösség misztériumának megvalósítása a szentháromságos közösség képében. Köztudott, hogy ez a téma nagyon közel áll a szívemhez: a szinodalitás egy stílus, egy együttjárás, és ez az, amit az Úr az egyháztól a harmadik évezredben elvár.”⁴

Ez az ősi felfogás valójában a korai egyházra volt jellemző. Az első századokban számos helyi szinódust és zsinatot szerveztek, így lehetővé téve a püspökök számára, hogy összegyűljenek, megvitassák és felismerjék, milyen döntéseket kell meghozniuk egy olyan közegben, amelyet feloldásra váró ellentmondások és eretnokségek jellemeztek. John O’Malley jezsuita történész nyomán felismerhetjük, hogy „történelmi szempontból a hagyományos egyházkormányzás szinodális kormányzás volt”. Valóban, „mind a helyi, mind az egész egyház szintjén a hagyományos

³ Uo.

⁴ Ferenc pápa beszéde a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjaihoz (2019. November 29.) [online] https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/november/documents/papa-francesco_20191129_commissione-teologica.html [2022. 10. 10.]

egyházkormányzás szinodális, azaz kollegiális volt”.⁵ A szinodalitás a Bibliában gyökerezik, és különösen is a jeruzsálemi „zsinat” gyakran idézett vízválasztó pillanatában (vö. ApCsel 15), amelyet az összes későbbi zsinat „paradigmatikus modelljének”⁶ tekintenek. Ugyanakkor kortárs víziójában és mai értelmezésében a II. Vatikáni Zsinat gyümölcse. Valójában Szent VI. Pál hozta létre a Püspöki Szinódust 1965 szeptemberében, a zsinat negyedik, egyben utolsó ülészakának megnyitóján. Ezzel a szinodalitást szándékozta kifejezni, illetve a zsinati atyák által kívánt és megtapasztalt kollegialitás elmélyítésének eszközét.⁷

Ferenc pápa kiemeli a Püspöki Szinódust mint az egyház reformjának fontos eszközét, tekintettel annak missziós átalakulására. Ennek fényében a szinodalitás egyre nagyobb lendületet kap, és egy dinamikus vízióként bontakozik ki az irgalmasságra összpontosító és állandó átalakulásra hívott egyház számára. Hiszen a szinodaltás, az egyházi reform és az átalakulás valójában szorosan összefügg.⁸

⁵ JOHN O’MALLEY: *When Bishops Meet. An essay comparing Trent, Vatican I, and Vatican II*, Harvard Belknap, Cambridge, Massachusetts, 2019, 58.

⁶ MELONI ALBERTO – SCATENA SILVIA (eds.): *Synod and Synodality. Theology, History, Canon Law and Ecumenism*, LIT Verlag, Münster, 2005, 113.

⁷ Ha a szinodalitás és a kollegialitás ugyanabban a „közösségi dinamizmusban” szerepel, amely az egyházat alkotja, akkor technikai értelemben ma különbséget teszünk a kollegialitás – a püspöki kollegialitás értelmében, ahogyan azt a II. Vatikáni Zsinat során újra bevezették – és a szinodalitás között, amely már nem egyedül a püspöki kollegialitás kifejezése, hanem minden hívőt magában foglal.

⁸ Idézi Arturo Sosa SJ a Rafael Luciani és Carlos Schickendatz által szerkesztett könyv bevezetőjében: RAFAEL LUCIANI – CARLOS SCHICKENDATZ (eds.): *Reforma de estructuras y conversión de mentalidades*, Ediciones Khaf, 2020.

A 2013. november 9-én a Casa Santa Martában ünnepelt eucharishtiában Ferenc pápa így beszélt az egyház kihívásáról: „*Ecclesia semper reformanda*. Az egyháznak mindig meg kell újulnia, mert tagjai bűnösök és megtérésre szorúlnak.”⁹ Ennek következtében a szinodalitás – gyakorlatában és megvalósításában – a személyes és közösségi megtérés felhívását hordozza. Ez a lelki és lelkipásztori átalakulás egy útja. Lelki attitűdöt tételez fel és követel meg. Akár szinodális lelkiségről is beszélhetnénk, amely valójában közösségi lelkiség, amelyet pontosan leírt a Nemzetközi Teológiai Bizottság 2018-ban megjelent *Szinodalitás az Egyház életében és küldetésében* című fontos dokumentuma. „A közösség lelkisége és formálása a szinodális életért” című 107. bekezdésben olvashatjuk:

„Ezért szükséges, hogy az egyház »a közösség otthonává és iskolájává« váljon. Szív és elme megtérése, valamint az egymás befogadására és meghallgatására irányuló fegyelmezett képzés nélkül a közösség külső eszközei aligha lennének hasznosak; éppen ellenkezőleg, pusztán szívtelen, arcatlan maszkokká változhatnak: »Míg a törvény bölcsessége azáltal, hogy pontos szabályokat ír elő a részvételre, az egyház hierarchikus felépítéséből következik, és megakadályozza az önkényességre vagy igazságtalan követelésekre irányuló csábítást, addig a közösség szellemisége azáltal, hogy bizalomra és nyitottságra ösztökél, teljes összhangban van a méltósággal, valamint Isten Népe minden tagjának felelősségével, az intézményes valóságot lélekkel itatja át.«”⁹

⁹ International Theological Commission: *Synodality in the Life and Mission of the Church* (March 2, 2018), §107. [online] https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/

A jelenlegi szinódust négy korábbi szinódus nyomában éljük meg, ezek a következők:

- a családról szóló két Püspöki Szinódus 2014-ben és 2015-ben;
- az ifjúsággal, a hittel és a hivatástudattal foglalkozó rendes szinódus 2018-ban;
- illetve az Amazonasról szóló rendkívüli szinódus 2019-ben.

Ezek a szinódusok hangsúlyozták a kísérés és a tisztánlátás megkülönböztetés? kihívását. Az ifjúsággal és az Amazonassal foglalkozó szinódus a szinodalitás kihívására mint a saját szinodális megkülönböztetésének gyümölcseire mutatott rá, amely az egyetlen út ma az egyház számára, hogy elérje kortársainkat, hirdesse nekik az Evangélium örömét és átadja a hitet.

A szinodalitásról való elmélkedés az egyházzal való elmélkedést jelenti: milyen stílusú egyház akarunk ma lenni? A szinodalitás útját kell választani annak az egyháznak, amely missziós, éli a közösséget, és amely mindenki részvételének köszönhetően él a világ szolgálatában.

Amikor szinodalitásról beszélünk, az első kihívás annak megértése, hogy ez valóban Isten hívása az egyház számára a harmadik évezredben. A II. Vatikáni Zsinat fogadtatásának ebben a szakaszában a szinodalitást úgy tekintették, hogy ez kell, hogy legyen az egyház útja napjainkban. Ferenc pápa ezt így foglalta össze: „A szinodalitás az útja annak, hogy Isten akarata szerint ma az egyház legyünk egy olyan dinamikában, ahol felismerjük és közösen hallgatjuk a Szentlélek hangját.” Ily módon válaszunknak a

[cfaith/cti_documents/rc_cti_20180302_sinodalita_en.html](https://www.cfaith.cti-documents/rc_cti_20180302_sinodalita_en.html)
[2022. 10. 10.]

hit cselekedetében kell gyökereznie, amely kifejezi azt a vágyunkat, hogy Istennek az egyház felé küldött hívására válaszoljunk. Ez nem egyszerűen személyes választás kérdése.

Ezen a szinóduson keresztül a kihívás – Ferenc pápa szavaival élve – a *sensus fidei* meghallgatása a piramis megfordítása érdekében, ezért is hangsúlyozza ennek az első szakasznak a fontosságát, amikor is helyi szintű meghallgatás történik minden egyházmegyében:

„A szinodális folyamathoz való visszatérés érdekében nagyon fontos az egyházmegyei szakasz, mivel ez magában foglalja az összes megkeresztelt meghallgatását, a tévedhetetlen *sensus fidei in credendo* alanyát. Bizonyos ellenállás tapasztalható az ellen, hogy túllépünk a vezetőkre és követőkre, a tanítókra és a tanítottakra mereven felosztott egyház képén; elfeledkezünk arról, hogy Isten szereti felforgatni a dolgokat: ahogy Mária mondta: »a hatalmasokat letaszította trónjukról, az alázasokat pedig felemelte« (Lk 1,52). Az együttjárás inkább vízszintes, mint függőleges; a szinodális egyház megtisztítja a horizontot, ahol Krisztus, a mi Napunk felkel, miközben a hierarchiának történelmi emlékműállítás eltakarja azt.”¹⁰

Ez a szinódus arra hív bennünket, hogy hagyjuk magunk mögött azt, amit Yves Congar OP, francia teológus *hierarchikus vízió*nak nevezett: vagyis egy túlméretezett hierarchiát, amely kiemeli az egyház intézményes vízióját. A kihívás az, hogy újra

¹⁰ *Ferenc pápa beszéde a Római Egyházmegye híveinekhez* (2021. Szeptember 18.) [online] <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> [2022. 10. 10.]

felfedezzük az első keresztények eredeti elképzelését a Krisztusban való testvériségről.

Ám ahhoz, hogy a szinodalitást az egyház életének és küldetésének meghatározó témájaként értsük, nem egyszerűen elmélkedni kell róla, hanem meg kell élni és a gyakorlatba átültetni. Ez a szinódus egy igazi gyakorlat a szinodalitásban: út, amelyet együtt kell követni; utazás, zarándoklat, hogy megtanuljunk, hogyan élhetjük meg konkrétabban a közösséget; hogy elérjük mindenki részvételét, mindig szem előtt tartva közös küldetésünket. Más szavakkal a mindennapi életben az egyház valódi természetét szentháromságos gyökereiben éljük meg: az egyház mint Isten zarándok és missziós népe képében.

Ez a szinodális folyamat az egyházmegyei, majd az országos szakasszal kezdődött. Ez volt a legfontosabb szakasz a figyelmes meghallgatás kihívásával, alulról kezdve. Ennek a meghallgatási szakasznak a gyümölcseit a püspöki konferenciák szintjén gyűjtöttük össze, és továbbítottuk Főtitkárságunknak, a Püspöki Szinódus Főtitkárságának, amely majd előkészíti az ezt követő kontinentális szakaszt.

A püspöki konferenciáktól beérkezett anyagok segíteni fognak bennünket abban, hogy egy olyan dokumentumot dolgozzunk ki, amely mindezt a visszajelzést tükrözi, s amely beépül a kontinentális szintű találkozókba. Ezek a kontinentális találkozók fognak olyan végleges dokumentumokat előkészíteni, amelyek a 2023. októberi Püspöki Szinódus gyűlését szolgáló munkaeszköz alapját képezik.

Ezt a közös utazást ma abban az összefüggésben fogadjuk, amelyben élünk, amelyet a világjárvány, a nagy változások, az egyenlőtlenségek és igazságtalanságok jellemeznek, és amelyben halljuk a Föld és a szegények kiáltásait (vö. PD 4.). Így éljük meg azt,

amit a *Gaudium et Spes* mondott az idők jeleiről, melyeket egyházként kell értelmeznünk (vö. GS 4). A szinodális folyamat azzal kezdődik, hogy megnézzük a valóságot, azt a helyzetet, amelyben élünk, hogy értelmezzük az idők jeleit. Ahogy Ferenc pápa emlékeztet bennünket, mindannyian ugyanabban a csónakban evezünk, egyetlen emberi család vagyunk. Meg kell tehát találnunk a módját, hogy hogyan éljük meg a testvériséget és a szociális barátságot közös otthonunkban. Ebben az értelemben a szinodalitás világosan kifejezésre jut a *Laudato Si'* és *Fratelli Tutti* perspektívái által, amelyek olyanok, mint egy mai missziós térkép. Az egyház számára e két világos enciklika gyakorlati megvalósításának egyetlen módja a szinodális megtérés. Az előkészítő dokumentum a szinodalitást az egyház konstitutív elemeként határozza meg: „a szinodalitás az egyház királyi útja, amely arra hivatott, hogy megújuljon a Lélek tevékenysége és az Ige hallgatása által” (PD 9.).

Mivel a Szentlélekre való hallgatásról van szó, a szinodalitás egy spirituális folyamat, amelynek célja, hogy segítsen elképzelni egy másfajta jövőt az egyház számára azon célból, hogy egy másfajta jövőt képzeljünk el a társadalom számára is. Az egyház ugyanis arra hivatott, hogy prófétai jel legyen az emberi családnak, amelynek egy közös projektre van szüksége. Ferenc pápának a püspöki szinódus 50. évfordulója alkalmából elmondott kulcsfontosságú beszéde azzal az egyháznak szóló kihívással zárul, hogy az egyház világosság legyen a nemzetek számára. A szinodalitás nem egyszerűen az egyház életének *ad intra* javításáról szól: mindig van *ad extra* célja az emberi társadalom számára is. Ezért nagyon fontos tudatában lennünk, hogy ennek a szinodális folyamatnak az a célja, hogy

gyümölcsöt hozzon nemcsak az egyház, hanem egész társadalmunk és az egész bolygó számára.

A kihívás abban áll, hogy megéljük az új pünkösödöt. Ezt tapasztaltuk az ifjúsággal foglalkozó szinóduson is, amely egy igazi élmény volt az egyházzal, ahogyan megálmodjuk azt. Egy olyan egyházzal, amely hatalmas örömet szerez és megújít bennünket. Ebből a tapasztalatból született egy új pünkösöd képe, amelyet a II. Vatikáni Zsinat is használt. A II. Vatikáni Zsinat fogadtatásának ebben az új szakaszában arra kapunk meghívást, hogy egy új *aggiornamentót* éljünk meg ennek a zsinatnak az *aggiornamentó*ján belül, amelynek a befogadását még nem fejeztünk be. A mostani szinódus megnyitása alkalmával Ferenc pápa ezt kegyelmi eseményként jellemezte. Ez okból kifolyólag az *Adsumus Sancte Spiritus* imát javasoljuk ehhez a szinodális folyamathoz. Ezen az imán érdemes elmélkedni, mert közvetíti számunkra mindazokat a spirituális attitűdöket, amelyeket meg kell élnünk, hogy belépessünk a szinodális folyamatba. A szinodális élet alázatot igényel, nyitottnak kell lenni a Szentlélek tevékenységére, és a megtérés útján kell járni.

Ahogy azt az előkészítő dokumentum is leírta, a szinódus célja nem egyszerűen dokumentumok előállítása: „...a szinódusnak, és így ennek a konzultációnak sem az a célja, hogy dokumentumokat készítsen, hanem hogy álmokat ültessen, próféciaikat és víziókat hozzon, lehetővé tegye a remény táplálását, bizalmat keltsen, sebeket kössön be, kapcsolatokat szőjön felébressze a remény hajnalát, hogy tanuljunk egymástól, és teremtsünk ragyogó leleményességet, amely megvilágosítja az elméket, megmelengeti a szívet, erőt ad a kezünknek.” (PD 32). Ezek a szinodalitás gyümölcsei.

Ahogy Ferenc pápa mondja: „Amit az Úr kér tőlünk, az bizonyos értelemben már a »szinódus« szóban is jelen van. Az együttjárás – laikusoké, lelkipásztoroké, Róma püspöké – könnyen szavakba önthető fogalom, de a gyakorlatban nem olyan egyszerű.”¹¹

Amíg nem tapasztaltad meg a szinodalitás valódi élményét, nem tudod, mi az. A szinodalitás megértéséhez nem elegendő intellektuális erőfeszítéseket tenni. Első kézből kell megtapasztalni. Ez a jelenlegi szinódus azt javasolja, hogy megtanuljunk, illetve újra tanuljunk a szinodális tapasztalatot.

Az egyház születésekor, a korai egyház első századaiban a szinodalitás volt az egyház stílusa. A korai egyházban a kormányzás szinodális és kollegiális volt: senki sem döntött egyedül. Azután több okból kifolyólag – ahogy Congar kifejezte – a második évezred az egyházi hierarchiát hangsúlyozta és tökéletes társaságként ismerte el. Ma újra meg kell tanulnunk a szinodalitást, amely már jelen van az Apostolok Cselekedeteiben is a jeruzsálemi zsinaton. Ugyanakkor nem a régebben megéltek másolásáról van szó, mivel a körülmények és a kontextus is megváltozott. Ezért fel kell ismernünk, hogyan éljük és erősítsük meg a szinodalitást a mi korunkban. A szinodális átalakulásnak ezt az útját kell követnünk. Ez azonban nem egy olyan út, amelyet most kell elindítanunk. Számos helyen történtek már szinodális megtapasztalások, például egyházmegyei szinódusok.

¹¹ Ferenc pápa beszéde a Püspöki Szinódus intézménye létrehozásának 50. évfordulójára rendezett ünnepségen (2015. Október 17.). [online] https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html [2022. 10. 10.]

A szinódus felhívása mindenekelőtt arra irányul, hogy vizsgáljuk meg, hogyan éljük meg már jelenleg is ezt az „együttjárást”, ami maga a szinodalitás. Arra vagyunk ma felkérve, hogy folytassuk a szinodalitás gyakorlását, hogy válaszoljunk Isten hívására, ezáltal egy szinodálisabb egyházzá váljunk. Egyszóval az egész egyház „szinodalizációjának” perspektívájáról beszélünk, ami jóval túlmutat ezen a szinóduson.

Ma ebben a szakaszban vagyunk, ahol tanuljuk vagy újratanuljuk a szinodális egyházat, amely a meghallgatás egyháza, ahol mindenki tanul a másiktól. Ez az utazás egy „tanulási folyamat”, amelyen keresztül azt tapasztaljuk meg, hogy együtt kelünk útra azért, hogy tanuljunk. Bizonyos értelemben, amit ezen a szinóduson keresztül élünk meg, az egy „tanuló” egyház felé vezető út, amelyben mindannyian – papok, püspökök, lelkipásztorok, vezetők, nők, férfiak, megkeresztelték, világiak, felszentelték – inkább szinodális lények vagyunk. Ferenc pápa így fogalmazott:

„A II. Vatikáni Zsinat a szinodális és püspöki közösség eszményét adja. Ezt még tovább kell fejlesztenünk plébániai szinten is, tekintettel az előírtakra. Vannak plébániák, amelyeknek nincs sem lelkipásztori, sem gazdasági tanácsa, bár a kánonjogi kódex erre kötelezi őket. Itt a szinodalitás léte forog kockán.”¹²

Végezetül: „Nem elég szinódust tartani, szinódusnak kell lennie. Az egyháznak intenzív belső megosztásra van szüksége: élő párbeszédre

¹² Guillaume Goubert és Sébastien Maillard exkluzív interjúja Ferenc pápával (*La Croix*, 2016. május 17.). [online] <https://www.la-croix.com/Religion/Pape/Entretien-exclusif-avec-pape-Francois-integralite-2016-05-17-1200760636> [2022. 10. 10.]

a lelkipásztorok között, valamint a lelkipásztorok és a hívek között.”¹³

A szinodalitás egyik legnagyobb kihívása a párbeszéd erősítése. Ez a párbeszéd körkörösséget követel meg minden hívő *sensus fidei fidelium*a, a magisztérium és a teológiai munka között. A szinodalitás megélésének három nélkülözhetetlen kulcsa: a közösség, a részvétel és a küldetés. Ezek nem különülnek el egymástól; ki kell fejeznünk őket egymásnak, egymásra utalnak. Ez a kihívás, amiben élünk. A szinodalitás kávézás vagy étkezés közben kezdődik. Ez a családgyház stílusa, ahol találkozunk mint a testvérek egyazon családjában, egyesülve, imádságra és Isten ígéjére összpontosítva, hogy megéljük a Krisztusban való testvériséget magunk között és az egész emberiséggel.

Ferenc pápa három kulcsszót adott nekünk e szinódus útitervéül: „Találkozás, meghallgatás, megkülönböztetés: a szinódus három szava, amelyekkel szeretnék elidőzni.” Mert „szinódust tartani” azt jelenti, hogy ugyanazon az úton járunk, együtt járunk, ahogy Jézus eljött, hogy oly sok férfival és nővel találkozzon küldetése során. A szinodális egyház igazi paradigmájaként különösen gondolhatunk arra, ahogyan Krisztus elérte a tanítványokat az Emmausz felé vezető úton (vö. Lk 24). A szinodalitás megélése azt jelenti, hogy együtt járunk misszionárius zarándokok népeként, hogy megtanuljuk és újratanuljuk Jézus stílusát, aki kimegy, hogy találkozzon és meghallgasson. A szinodalitás kéz a kézben jár a találkozásnak

¹³ Ferenc pápa beszéde az ukrajnai görögkatolikus egyház szinódusának tarjaihoz (2019. Július 5.). [online] https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/july/documents/papa-francesco_20190705_sinodo-chiesaucraina.html [2022. 10. 10.]

eme kultúrájával: mert ez egy olyan, Isten képmásában létező egyházat jelent, amely nem a Holdon vagy képzeletbeli terekben él. Ferenc pápa így fogalmazta ezt meg:

„Isten nem tiszta és rendezett helyeken található, távol a valóságtól, hanem mindig mellettünk jár. Ott találkozunk velünk, ahol vagyunk, az élet gyakran sziklás útjain. Ma, amikor elkezdjük ezt a szinodális folyamatot, kezdjük azzal, hogy megkérdézzük magunktól – mi mindannyian, a Pápa, a püspökök, a papok, a szerzetesek és a világiak –, a keresztény közösség, megtestesítjük-e Istennek ezt a »stílusát«, aki bejárja a történelem útjait, és osztozik az emberiség életében. Felkészültünk ennek az utazásnak a kalandjára? Vagy félünk az ismeretlentől, és inkább a szokásos kifogásokban keresünk menedéket: »ez haszontalan«, vagy »mi mindig így csináltuk«?”¹⁴

Tisztában vagyunk vele, hogy ennek a szinódusnak a perspektívája és kezdeményezése meglehetősen változatos reakciókat vált ki az egész világon. Sok helyen nagy lelkesedéssel fogadják, de ez egyben felhívás is a változásra, egy új egyházi stílusba való belépésre. Normális tehát, hogy vannak félelmek és ellenállás, mert egy részben ismeretlen út felé haladunk. Továbbra is arra kell összpontosítanunk, hogy valóban Krisztus az, akit a szinodalitás példaképeként kaptunk. Ferenc

¹⁴ Részlet Ferenc pápa homíliájából, amelyet 2021. október 10-én mondott a szinodusi út megnyitásakor. [online] <https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2021/documents/20211010-omelia-sinodo-vescovi.html> [2022. 10. 10.]

pápa a következőképpen kommentálja a gyermek Jézus történetét a templomban a *Christus Vivit*ben:

„...amikor visszatért zarándokútjáról Jeruzsálembe, szülei azt hitték, hogy tizenkét éves fiúként (vö. Lk 2,42) szabadon jött-ment a tömegben, pedig nem látták egész nap: »abban a hitben, hogy az úti társaságban van, mentek egy napig« (Lk 2,44). Feltételezték, hogy Jézus bizonyára ott volt, szóba elegyedett a többiekkel, viccelődött más fiatalokkal, hallgatta a felnőttek történetét, megosztva a csoport örömét és bánatát. Valójában a görög szó, amelyet Lukács a csoport leírására használ – *synodía* – egyértelműen egy nagyobb »úton lévő közösséget« idéz, amelynek a Szent Család is része. Szülei bizalmának köszönhetően Jézus szabadon mozoghat, és megtanulhat másokkal együtt utazni.” (CV 29)

Ezt a szinódust, ezt a mozgásban lévő közösséget megélni annyi, mint Jézushoz hasonlítani, vagyis hozzá hasonlóan elvegyülni mások között. Az ily módon történő közös haladásra kapunk meghívást.

Ez az ösvény a meghallgatás útján halad át. A pápa ehhez a ponthoz ragaszkodott püspöktársaival a szinodális folyamat elején:

„Ezt a folyamatot a kölcsönös meghallgatás gyakorlataként képzeltük el. Ezt szeretném kihangsúlyozni. Ez a kölcsönös meghallgatás gyakorlata, amelyet az egyház minden szintjén végeznek, és bevonják Isten egész népét. A bíboros vikáriusnak, a segédpüspököknek, papoknak, szerzeteseknek és laikusoknak hallgatniuk kell egymásra, majd mindenki másra. Hallgatni, beszélni és hallgatni. Nem vélemények összegyűjtéséről, nem egy felmérésről van

szó, hanem a Szentlélekre való hallgatásról, ahogyan a Jelenések könyvében olvashatjuk: »Akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek az egyháznak« (2,7). Az első dolog, amit meg kell tennünk, hogy fülünk legyen, hogy hallhassunk. Hallani Isten hangját, érzékelní jelenlétét, tanúsítani áthaladását és éltető leheletét.”¹⁵

Az egymással való találkozás és meghallgatás után a szinodalitás harmadik mozzanata a megkülönböztetés. A szinodalitás útja a lelki és egyházi megkülönböztetés útja, amely imával és Isten szavának hallgatásával kezdődik. Ennek az utazásnak az a célja, hogy ösztönözze „olyan folyamatok létrehozását és végrehajtását, amelyek Isten népeként építenek bennünket, nem pedig a gyors következményekkel járó azonnali eredmények keresését” sürgetik.¹⁶

Ily módon, úgy látjuk, hogy ez egyben felhívás a szolgálati és lelkipásztori felelősség új stílusban történő gyakorlására. Egy szinodális stílus, amelyben „a pásztor beleolvad a közösségbe, amelyben jár, és amelynek ő a szolgálója”. Ez egy igazi *conspiratio* megélése, Szent John Henry Newman fogalmával élve „közös lélegzetvétel a hívek és a pásztorok között”.

Az *Episcopalís Communio* apostoli konstitúció a szinódus vízióját nem elsősorban eseményként, hanem különböző fázisokat integráló folyamatként jegyezte fel, amelyeket a konstitúció az előkészítés, az ünneplés

¹⁵ Ferenc pápa beszéde a Római Egyházmegye híveihöz (2021. szeptember 18.). [online] <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2021/september/documents/20210918-fedeli-diocesiroma.html> [2022. 10. 10.]

¹⁶ Ferenc pápa levele a Német Katolikus Egyházhöz a zsinati útról (2019. június 29.). Vö. [online] <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-06/pope-francis-letter-german-church-synodality.html> [2022. 10. 10.]

és a végrehajtás szakaszaiként jelöl meg. A mai megítélésünkkel azonban azt látjuk, hogy az első szakasz már a szinódus része. 2021. október 9–10. óta mindannyian beléptünk a szinódusba! A folyamatnak nemcsak kiindulópontja van, hanem megérkezési pontja is Isten népéhez (EC, 7). Szinódusról szinódusra egyre jobban megértjük, mi a szinodalitás, miközben továbbra is befogadjuk azt.

Befejezésül szeretném feltenni ennek a szinódusnak az alapvető kérdését (PD 26), amely továbbra is útmutatóul szolgál a következő lépésekhez, és segíthet abban, hogy nagyon konkrétan megvalósítsák a szinodalitást az Önök helyi egyházában:

Egy szinodális egyház az Evangélium hirdetésében „együtt jár”: Hogyan történik ez az „együttjárás” ma az ti helyi egyházatokban? Milyen lépések megtételére hív minket a Lélek, hogy növekedjünk „együttjárásunk” során? (vö. PD 26.)

Minden keresztény közösség, mozgalom, csoport, és ezért Önök mindannyian, akik Krisztushoz kötődnek, meghívást kapnak, hogy folytassák a szinodális megtérés útját. Az a fontos, hogy felismerjük, hol tartunk, és milyen további lépéseket tehetünk az előrehaladás érdekében. Ennek a szinodális folyamatnak a megvalósítása érdekében az előkészítő dokumentumot egy Vademecum kísérte, egy gyakorlati útmutató, amely meglehetősen konkrét útvonalakat tartalmaz, amelyeket a helyi kontextushoz kell igazítani, hogy megélhessük ezt a szinodális utat. Ezek a dokumentumok tíz témát mutatnak be számunkra, amelyeken keresztül elmélyíthetjük tisztánlátásunkat az egyház életének konkrét aspektusain keresztül:

1. társak az úton;
2. meghallgatás;
3. megnyilvánulás;
4. ünneplés;
5. közös küldetésünkért való felelősség megosztása;
6. párbeszéd az egyházban és a társadalomban;
7. ökumené;
8. tekintély és részvétel;
9. megkülönböztetés és döntés
10. és önmagunk formálása a szinodalitásban.

Annak érdekében, hogy lehetővé tegyük ezt a szinodális utazást, amelyben mindenkit főszereplőnek hívunk, a Szentlélekre hallgatva és együtt indulunk útnak. Arra vagyunk felkérve, hogy hordozói legyünk ott, ahol vagyunk, hogy elősegítsük és támogassuk a széles körű részvételt ebben a szinodális folyamatban, melynek célja a szinodális tapasztalat megteremtése, illetve gyümölcseinek leszüretelése. Egy tanulási út nyílik meg előttünk; művészet, amelyet a megélése által tanulhatunk meg: a megkülönböztetés művésze, a Szentlélek művésze egy dinamikus egyházban, amely mozgásban van a történelemben. Ezt a művészetet a kapcsolaton, a közösségen, a meghallgatáson, a párbeszéden, a közös felelősségvállaláson, a kölcsönösségen, a körköröségen és a karizmákban való növekedésen keresztül tanuljuk meg. Mindez arra ösztönöz bennünket, hogy egyre több kapcsolatot teremtsünk Isten népe sokféle tagjai között, és hagyjunk magunk mögött a versengő jövőképet.

A szinodalitás egy nyitott, előre meg nem írt út, amely a zűrzavar és a dezorientáció fázisain mehet keresztül, hiszen el kell hagynunk egy régi mintát, a klerikális egyházét a célból, hogy a szinodális egyházhoz átmenjünk a túlsó partra, amelyet még nem ismerünk,

de együtt fogunk megtapasztalni. A szinodalitás ösvényén keresztül el kell jutnunk az „én”-től a közösség „mi”-jéhez. A szinodalitás egy folyamat, amely egyháziasít bennünket! Arról van tehát szó, hogy az egyházat egy olyan csónaknak tekintjük és éljük meg, amelyben mindannyian együtt haladunk előre a Lélek leheletében, amely az új pünkösdi útján vezet bennünket.

(Fordította: Döme Zsuzsanna)

MARTON ZSOLT

A Váci Egyházmegye
a szinódusi úton

„Tudjátok, hogy akiket a világ urainak tartanak, azok zsarnokoskodnak a népeken, és vezető embereik éreztetik velük hatalmukat. De köztetek ne így legyen. Ha valaki közületek ki akar tűnni, legyen a szolgátok, és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája. [...] Hisz az Emberfia nem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.” (Mt 20,25b–28)

Az ókori egyháztudós, Szent Ágoston püspök így fogalmazta meg a saját hivatását: *Értetek vagyok püspök és veletek keresztény*. Egy másik egyháztanító, Nagy Szent Gergely pápa így vall a szolgálatáról: *Servus servorum Dei – Isten szolgáinak szolgája*.

Nagy ajándék, hogy Ferenc pápa is ebben a szellemenben gondolkodik. A Szentatya szándéka, hogy az egész egyházban egy nagy, közös gondolkodás induljon el. Induljunk el közösen az ún. szinódusi úton.

Ferenc pápa az elmúlt ősszel fontos kérdéseket tett fel nekünk a 2023 őszére tervezett tizenhatodik

rendes Püspöki Szinódus kapcsán, amelynek témája maga a szinodalitás lesz. Azt akarja, hogy szabadon imádkozzunk, gondolkodjunk és válaszoljunk ezekre a kérdésekre. Miért fontos ez? Azért, mert valójában nemcsak a pápának és a szinódusnak küldjük el a válaszokat, hanem elsősorban mi magunk gondolkozunk el azokról. A Szentatya kérdései arra irányulnak, hogy mi Isten terve az egyházzal itt és most, és hogyan tudjuk helyi szinten Isten álmát megvalósítani az egyház számára.

A pápa három fontos mozzanatot helyez a szívünkre, amelyek szellemében kell imádkoznunk, gondolkodnunk és cselekednünk: *közösség, részvétel, küldetés*. Arra bátorít minket, hogy közösségben fogalmazzuk meg válaszainkat:

„A párbeszéd újdonságra vezet bennünket: készségesnek kell lennünk megváltoztatni a véleményünket aszerint, amit másoktól hallottunk.”
(Vademecum 2.3.)

A Szentatya által megfogalmazott tíz témakörben a Váci Egyházmegye szinódusi munkacsoportjával – amely papokból és világiakból áll – elkészítettünk két alaposan végiggondolt kérdéssort: egyet a közösségek számára, egyet pedig személy szerinti, anonim véleményalkotásra. Ezeket megkapták a felelős lelkipásztorok, a közösségvezetők, akik kisközösségeikkel és minden elérhető megkeresztelt katolikus hívővel kidolgozhatják azt. Ennek a munkának az eredményét összegezve juttatjuk el a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciának, majd ők küldik el a nemzeti összefoglalót Rómába. Feltételezem, hogy a többi egyházmegye is így vagy hasonló módon jár el. Akkor mi a rendkívüli az én mostani előadásomban, tanúságtételemben?

Azért bátorkodom beszélni, mert mi itt a Váci Egyházmegyében kissé elébe mentünk a szinódusi gondolkodásnak. Püspöki működésem kezdete óta próbálom, illetve próbáljuk munkatársaimmal együttgondolkodva, a közös útkeresés jegyében vezetni az egyházmegyét. Ez azt jelenti, hogy *én mint püspök, az egyházmegye első számú felelős vezetője számítok munkatársaim véleményére* az ő felszenteltségük, felavatottságuk vagy megbízatásuk, küldetésük alapján (segédpüspökre, papokra, diakónusokra, katekétákra, akolitusokra, lektorokra és rajtuk keresztül minden más megkeresztelt emberre). Komolyan veszem evangéliumi munkatársaim gondolatait, javaslatait, ellenvéleményét, és kész vagyok „elveszíteni” a saját elgondolásomat, ha a Szentlélek így akarja. *Az intenzív együttműködésben megvalósuló vezetés nem parlamenti demokrácia*, ahol megszavazzák az Istenben való hitet vagy hitetlenséget, vagy az emberi nemeket, hanem imádságból fakadó közös gondolkodás és cselekvés a köztünk és általunk működő Szentlélekbe vetett hittel. Amikor a püspökségem kezdetén a Fokolaré Mozgalom két olasz vezetője – egy fokolarina és egy fokolarino – meglátogattak, és az egyházmegye jövőjéről, terveiről beszéltem nekik, továbbá arról, ahogy azt elkezdtük, azt mondták: „De hát ez maga a szinodális módszer, a szinódusi út!”

1. Szinódusi út

– Mit jelent ez a gyakorlatban?

Mit is jelent konkrétan a szinódusi út és gondolkodás, a szinódusi folyamat egyházmegyénk életében? Hogyan valósul meg a *közösség, részvétel* és *küldetés* a Váci Egyházmegyében?

Amikor a Szentatya kinevezett az egyházmegye püspökének, és felszenteltek, kértem a Szentlelket, mutassa meg, hogy mi a terve velem. Mutassa meg, hogy püspöki szolgálatom által mit szeretne megvalósítani a Váci Egyházmegyében. Mivel az évek során többször hallottam a pápától a *szinodális gondolkodás* kifejezést, úgy határoztam, hogy közös gondolkodásra hívom közvetlen munkatársaimat, a paptestvéreket, majd a diakónusokat, hitoktatókat és minden világi munkatársat.

Az egyházmegyében induló minden folyamat legfőbb felelőse a *püspök*. Első számú helyettese az *általános helynök*, jelen esetben egy segédpüspök, dr. Varga Lajos. A püspöknek vannak különböző tanácsadó testületei, amelyek mintegy koncentrikus körökben veszik őt körül.

Ennek a tervezési, újjászervezési, szinodusi folyamatnak az első lépése volt az Egyházmegyei Papi Szenátus megújítása. Az Egyházmegyei Papi Szenátus, azaz az EPSZ egy tanácsadó testület a püspök körül, amelyen belül van egy szűkebb csoport, a *Tanácsosok Testülete*. Az Egyházmegyei Papi Szenátus részben választott, részben pedig kijelölt tagokból áll. Ehhez még hozzájönnek azok, akik hivatalból tagok. Így tehát három részből tevődik össze a szenátus. A két testület újjáalakult, és a közös gondolkodást ekkor kezdtük el együtt, és ennek alapján fogalmazódott meg bennem, bennünk egy jövőkép, illetve konkrét irányai ennek a jövőképnek.

Mi is ez a jövőkép? Van egy álmom-álmunk („*I have a dream...* – Martin Luther King után szabadon), amit nem pusztán emberi elgondolásnak vélek, hanem úgy tartom, hogy a Szentlélektől kaptam: ez az *egység*. Olyan egyházmegyét szeretnék, szeretnék, ami evangéliumi egységben lévő közösséget jelent, és hogy

ebben az egységben építkezzünk együtt. Nem tagadom, hogy a Fokoláre Mozgalomban kaptam ezt az ajándékot, és ott már tapasztaltam a gyümölcsseit. Mint gyakorló lelkipásztor, plébánosként is próbáltam így együttműködni a munkatársakkal. Továbbá papnevelőként a budapesti Központi Szemináriumban hasonlóan egységben próbáltuk előjárótársaimmal megvalósítani a papnevelést. Van egy – talán világszerte ismert – mondás: Ember tervez, Isten végez. Arról, hogy Istennek mi az álma velünk, azt próbáljuk tőle megtudni, illetve elkérni, mert a mi dolgunk a tervezés. Emberi számítások szerint húsz év múlva még én leszek a püspök. Arról beszéltünk az előbb említett testületekkel: nézzünk húsz évre előre. Tervezzük meg, hogy húsz év múlva miként nézzen ki az egyházmegye. Melyek lennének az irányok annak érdekében, hogy egységben épüljön egy evangéliumi, krisztusi egyházmegye? Mit szeretne a püspök, mit kapott Istentől, illetve mit szeretnénk együtt megvalósítani?

1. Mély *istenkapcsolatra elvezetni* a ránk bízottakat: a papokat, a diakónusokat, a világi munkatársakat és a híveinket élő hitre vezetni, és ebben segíteni őket (lelki vezetésben, lelkigondozásban, lelki segítségnyújtásban).
2. Isten országát építeni az egyházmegyében *egységben, hitelesen, transzparens, tehát átlátható módon, világosan és vonzón*. Az a vágyunk, hogy ha ránk néznek, akkor azt mondják a kívülállók: „De jó lenne közétek tartozni! Szeretnék krisztushívő, keresztény lenni köztetek!” Ha pedig a Váci Egyházmegyében él valaki, azt mondhasa: „Jó ide tartozni, jó itt élni.”
3. *Közösségi alapon működő plébániai rendszer, amely életet generál*. Az egyház a Szentháromság

nevére megkeresztelt krisztuskövető emberek közössége, mely közösséget a hit közös megvalósítása, a szentségek közös ünneplése és a pásztori vezetés szolgálata gyűjti egybe és tartja meg a hit és a szeretet egységében. Középpontjában az Eucharisztianak mint a Krisztussal, az egész egyházzal és az egymással való egység szentségének az ünneplése áll. Az egyház lényegét tekintve eucharisztikus közösség. Tehát minket – az értünk életét odaadó Krisztus iránti roppant nagy öröm és hála (ez az Eucharisztia) – formál közösséggé és tart meg. Ennek az eucharisztikus közösségnek a vezetője az egyházmegyében a püspök, akinek gondja van arra is, hogy egyházmegyéjében minden megkeresztelt katolikus hívő egyre inkább élő tagja legyen ennek az eucharisztikus közösségnek. Konkrét területi megbízottként pedig a plébános, a helyi lelkipásztor (áldozópap) gondoskodik erről. Ehhez kapcsolódik a diakónus (szerpap). Ők segítő-társakként kiegészítik egymást a hierarchikus renden belül az evangéliumi munkában. Ehhez kapcsolódik a többi világi munkatárs és a hívek közössége.

4. Nagyon fontos a *hivatásgondozás, a képzések*. Legyenek boldog papjaink! Rendkívül lényeges a papok, a diakónusok, az akolitusok belső képzése.

Erre a négy területre, irányra négy munkacsoportot alkottunk két éve, amelyeknek papi vezetői voltak, de diakónusok és világi munkatársaik is részt vettek benne. A négy munkacsoport 2020 tavaszán kidolgozta a terveket, és elindult a konkrét munka. A négy munkacsoport által elkészített hosszútávú – vagy

stratégiai – terv megvalósítására egy kislétszámú *operatív munkacsoportot* hoztunk létre (két pap, egy diakónus, két világi női munkatárs), amelynek vezetésével Paszternák Tamás atyát bíztam meg, akit a tervezési folyamat egyik gyümölcseként kineveztem pasztorális helynöknek. Első lépésként – az EPSZ és az eszerek bevonásával – ún. *papi párbeszédcsoporthoz* alakultak, ezt fogják követni most 2022 őszétől a *diakónusi párbeszédcsoporthoz* és a *többi világi munkatárssal való részletes konzultáció*, amely kifejezetten az egyházmegyére vonatkozik. Ennek mintegy előzetesei idén tavasszal a pápa által kért szinodális megbeszélések. A Szentatya szándéka, hogy ebbe a folyamatba minden katolikus keresztény legyen bevonva. Ennek szellemében hívtuk most párbeszédre a többi világi testvért és minden megkereszteltet a plébániákon a fent említett kérdőívek segítségével, a képviselőtestületekben és kicsoporthoz való szinodális beszélgetések által.

Az operatív munkacsoport havonta találkozik és valósítja meg a hosszútávú stratégiai tervezésben megfogalmazott célokat és azokat a projekteket, amelyek ezen célok teljesülését szolgálják. Kiemelt helyet foglal el ezek között a *központi / missziós plébániák létrehozása* és a hozzájuk kapcsolódó módszertan kialakítása, ahol a közösség, a részvétel és a küldetés hármassága megvalósulhat a hétköznapokban is.

2. Milyen módszerrel és szemlélettel haladunk a szinodusi úton?

A katekumenátus, a tanítványvá válás módján és lelki-gondozói attitűddel haladunk a szinodusi úton.

Első lépésként az egyházmegye központjában szeretnénk példát és mintát adni a fenti gondolkodásra. Igyekszünk aszerint a tíz szempont szerint alakítani további egyházmegye-formáló munkánkat, amelyeket a Szentatya adott nekünk:

1. társak az úton,
2. meghallgatás,
3. megnyilvánulás,
4. ünneplés,
5. a közös küldetésünkért való felelősség megosztása,
6. párbeszéd az egyházban és a társadalomban,
7. ökumené,
8. tekintély és részvétel,
9. megkülönböztetés és döntés,
10. önmagunk formálása a szinodalitásban.

Szabadjon felsorolnom néhány konkrét példát abból, amit már élünk, és aminek a megvalósítása folyamatban van.

2.1. Társak az úton; meghallgatás; megnyilvánulás; tekintély és részvétel; megkülönböztetés és döntés

- *Hétfői hétkezdés* az általános helynökkel, a pasztorális helynökkel, az irodaigazgatóval és a vagyonkezelővel (állandó diakónus). Közös imádsággal kezdjük: napközi imaóra, a következő vasárnap evangéliuma. Majd megosztás az evangéliumról és önmagunkról. Erre épül az egész délelőttöt kitöltő munka.
- *Pasztorális Referensek Tanácsa*. Létrehoztuk a Pasztorális Helynökséget, amelynek keretében megalakult a Pasztorális Referensek Tanácsa,

ezen belül van egy szűkebb *Papi Koordinációs Testület* (5 pap), továbbá a különböző lelkipásztori szakterületek képviselői: család, ifjúság, ministránsok, hivatásgondozás, cigányság, kórház, egyházmegyei spirituális, állandó diakónusok, hitoktatók, Egyházmegyei Katolikus Iskolák Főhatósága (EKIF), Apor Vilmos Katolikus Főiskola, karitás, Szamaritánus Szolgálat, MotiVÁCió Képzési Központ (11 pap, 2 állandó diakónus, 1 szerzetesnővér, 9 világi, abból 1 házaspár).

- *Gazdasági Tanács*. A gazdasági ügyekben a döntéseket a Gazdasági Tanács javaslatai alapján hozom meg, ahol a témákat, amelyeket megvitatnak, kidolgoznak és elem tárnak, a vagyongazdálkodó készíti elő, aki tagja ennek a testületnek. A Gazdasági Tanács közvetlen vezetője azonban – mintegy ellensúlyként – egy másik személy.

2.2. A közös küldetésünkért való felelősség megosztása

A Szentatya kívánsága, hogy az egyházmegye életének alakításába házasokat és világiakat, nőket is vonjunk be. Ennek szellemében az egyházmegyének van egy spirituális: egy görög-katolikus paptestvér, mentálhigiénés szakember (kilencgyermekes édesapa). Számos pap, diakónus és világi munkatársunk van, akik mentálhigiénés végzettséggel rendelkeznek.

Titkárnőm van (világi munkatárs) és állandó diakónus püspöki szertartó (plusz egy állandó diakónus segítő). Az egyházmegye vagyongazdálkodója is állandó diakónus. A humán erőforrás-vezető és a kommunikációs vezető egy-egy női munkatárs.

A központi vezetőkkel (pasztorális helynök, spirituális, humán vezető, kommunikációs vezető, vagyongazdálkodó) külön-külön hetente egyeztetünk az aktuális feladatokról, ezen kívül minden vezetővel – beleértve a központi intézmények vezetőit is – havonta találkozunk egymás tájékoztatására, munkájának jobb megismerésére és a vezetői – vagy ha tetszik szinodális – tapasztalataink megosztására. Velük évente közös lelkigyakorlatot is tartunk.

2.3. Párbeszéd az egyházban és a társadalomban; ökumené

A váci lelkészekkel közösen gondolkodunk a városról, továbbá korábbi gödi tapasztalatomat hasznosíthattam a hittanbeíratással kapcsolatban. Gödön vállaltuk, hogy minden lelkész – felekezetétől függetlenül – mindegyik felekezeti hittanra felveszi a szülőktől a jelentkezési igényt, és nem csinálunk versenyt abból, kinek van több hittanosa. Ezen a szülők meglepődtek, de örömmel fogadták.

2.4. Önmagunk formálása a szinodalitásban

Ezért is hoztuk létre a *MotVÁCió Képzési Központot*. A motiváció közismert szó, amelyben benne van az egyházmegye központjának a neve: *Vác*. Ezzel azt akarjuk kifejezni, hogy a miénk. Tudomásom szerint a magyar katolikus egyházmegyékben mi vagyunk az elsők, akik egy ilyen speciális szolgálatot létrehoztunk.

Ennek az intézetnek három fő iránya van:

- 1. Az első irány: egyházi képzés.* Ennek keretében az egyházmegye papjait, állandó diakónusait, hitoktatóit, vezető munkatársait,

iskolaigazgatóit és karitatív vagy szociális területen dolgozó munkatársait különféle belső egyházi képzések segítik.

2. *A második irány: mentálhigiénés képzés és támogatás.* A mentálhigiénés képzés és támogatás papok, állandó diakónusok, hitoktatók, pedagógusok, továbbá jegyes- és házaspárok, családok és egyedülálló személyek számára elérhető. Ez preventív szemléletű mentálhigiénés képzések és tanácsadás, amelyek célja a lelki egészség fejlesztése, támogatása. A központ további célja, hogy mentálhigiénés szakemberhálózatot építsen ki az egész egyházmegye területén, ezáltal mindenki számára a lakóhely szerinti legközelebbi helyen tegye elérhetővé az egyes szolgáltatásokat.
3. *A harmadik irány: az ún. vidék- és vállalkozásfejlesztési terület.* Egyházi felelősségvállalásként a munka világában a MotVÁCió Képzési Központ vidékfejlesztési tréningeket is kínál. Ilyen képzések: aranykalászos gazda képzés, fakitermelő képzés, falusi vendéglátás tanfolyamok együttműködve a megújult állami képzési rendszerrel. Fiatal vállalkozókat céloz a *Vállalkozó leszek!* című kurzus; gyakorló vezetőknak szól és új módszerek elsajátítását segíti a motivációtréning.

2.5. Ünneplés

A közeljövőben ünnepeljük a Váci Egyházmegye alapításának 1000 éves évfordulóját. Ebből az alkalomból felújítjuk a székesegyházat, és építünk egy új, kőből készült, a II. Vatikáni Zsinat szerinti szembe miséző oltárt. Ezzel azt akarjuk kifejezni, hogy nekünk

Krisztus az első, mindennek ő a középpontja, és minden köréje épül.

Reméljük, hogy a közös ünnep az addig együtt megtett út gyümölcse is lesz, és megerősít bennünket abban, hogy csak egymásra odafigyelve, egymás értékeit, véleményét megbecsülve, közös örökségünket, de a nehézségeket, fájdalmakat is közösen hordozva tudjuk megélni a krisztusi közösséget. Az egység nemcsak az én személyes vágyam, hanem Krisztusé, amelyet végrendeletében hagyott ránk:

„Szent Atyám, tartsd meg őket a nevedben, akiket nekem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi. [...] Amint te, Atyám bennem vagy s én benned, úgy legyenek ők is egyé bennünk, hogy így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem.” (Jn 17,11.21)

A Szentháromság-egy-Isten áldja meg a Szentatyát és tegye gyümölcsozóvé szinodális gondolkodásunkat és utunkat!

Köszönöm a figyelmet!

HORTOBÁGYI T. CIRILL OSB
Pannonhalmi
szerzetesi tapasztalat

Tisztelt Hallgatóim!

Felmerül a kérdés, hogy Ferenc pápa a 16. rendes Püspöki Szinódus témakijelölésével és az elindított előkészítő folyamattal vajon szerzetesi útra terelné, illetve egyfajta szerzetesi működés felé szeretné-e elmozdítani az egyházat.

Nem tudom, hogy így van-e, de talán felfigyeltek rá, hogy még 2013-ban, amikor Antonio Spadaro SJ atya egy hosszabb interjút készített Ferenc pápával, arra a kérdésre, hogy az ignáci lelkiesség melyik eleme segíti őt legjobban szolgálata megélésében, habozás nélkül azt válaszolta, hogy a *megkülönböztetés*.¹

Persze nem csupán a jezsuita lelkiesség jellemzője a megkülönböztetés, hanem általános szerzetesi karizma! Az ókori egyiptomi sivatagi atyák mondásait leíró apoftegmények között olvassuk: „Egyszer megkérdezték

¹ HORVÁTH ÁRPÁD SJ (szerk.): *Jó napot! Ferenc pápa vagyok*, JTMR, Budapest, 2013, 16.

az egyik öreget: mi a szerzetes munkája? Ő pedig így válaszolt: a megkülönböztetés!”²

Bizonyára először nem ez jut eszünkbe, ha a szerzetesek munkájára gondolunk. Főleg amiatt, mert a nyugati egyházban túlsúlyban vannak a célfeladatra rendelt aktív rendek. Ám a lelkek megkülönböztetésében növekedni ma is minden szerzetes személyes fejlődésének egyik legfontosabb mozzanata.

Ferenc pápa tanításában, prédikációiban, megnyilatkozásaiban pedig újra és újra előbukkan. Elég, ha csak az *Amoris laetitia* apostoli buzdítás (egyesekek által bírált) 8. fejezetére gondolunk, s a megkülönböztetés ott kifejtett központi szerepére.

Olyannyira fontosnak tartom magam is a megkülönböztetés karizmáját, főleg korunkban, hogy minden keresztény, hívő embernek növekednie kell benne.

1. Szinodalitás Szent Benedek Regulájában?

Témánk fő sodrához közelítve különösen figyelemre méltónak tartom, hogy amikor Mario Grech bíboros, a Püspöki Szinódus főtitékára a *Vatican News*nak 2021. május 21-én adott interjújában kifejtette, miben változik a Püspöki Szinódus eddig megszokott menete,³ akkor megfogalmazott (az általam alább kiemelt) négy pontot, s ezek párhuzamba állíthatók Szent Benedek *Regulájának* 3. fejezetével, amely a testvérek tanácskozásáról szól.

² ADALBERTO PIOVANO: *Alázatban járni az Istennel*, L'Harmattan, Budapest, 2019, 32.

³ [online] <https://www.magyarkurir.hu/hirek/ferenc-papa-tortenelmi-ujitasa-pus-poki-szinodus-sorankonzultal-hivokkal> [2022. 09. 14.]

Grech bíboros szerint a szinódus:

1. egyszeri esemény helyett kétéves „folyamat”;
2. a folyamat ereje a konzultáció és a megkülönböztetés kölcsönösségében áll;
3. megérett az idő Isten népének szélesebb körű részvételére a döntési folyamatban, mely az egész egyházra és az egyház minden tagjára vonatkozik;
4. ez a konzultáció az „»ami mindenkit érint, azt mindenkinek meg kell vitatnia« ősi elven alapul”.

Először is a *negyedik szempontot* kiemelve figyelemre méltó, hogy ezt az egész latin Nyugaton a 13. század óta elterjedt alkotmányossági elvet, „Quod omnes tangit ab omnibus tractari et approbari debet” („Ami mindenkit érint, azt mindenkinek meg kell vitatnia és jóvá kell hagynia!”) Grech bíboros rövidítve idézi, kihagyva az „és jóváhagyni” lényeges elemet. Bizonyára nem véletlenül. Talán arra utal, hogy egyházi tanácskozásainkon az Isten akaratát szeretnénk felismerni a Szentlélek segítségével. Ebben az összefüggésben nyer értelmet a jóváhagyás, elfogadás!

Grech bíboros szerint *folyamatról* van szó! A *Regulátó*l sem idegen ez: „Valahányszor valami fontos tennivaló fordul elő a monostorban, hívja egybe az apát az egész közösséget, és adja elő maga, hogy miről van szó” (RB 3,1) – írja Szent Benedek.

Korunkban egy-egy monostor feladatainak betöltése és intézményeinek üzemeltetése megkívánja az egész közösség felelősségvállalását, ezért a tanácskozás folyamatos; az informálódás, a szempontok egybevetése, a mérlegelés és a megkülönböztetés folyamata előzi meg a döntést.

A konzultáció és a megkülönböztetés kölcsönössége az alábbiak szerint alakul a *Regulában*:

„És miután meghallgatta a testvérek tanácsát, mérlegelje magában, s amit hasznosabbnak ítél, azt cselekedje. Azért mondjuk, hogy mindnyájukat hívja meg a tanácsra, mivel gyakran a fiatalabbnak nyilatkoztatja ki az Úr azt, ami jobb. A testvérek pedig adjanak alázatosan, teljes alárendeltséggel tanácsot, nézetüket pedig makacsul védeni ne merészeljék, és inkább az apát ítélete legyen a döntő, úgyszólván amit ő üdvösebbnek ítél, annak mindnyájan engedelmessé legyenek. De ahogy tanítványokhoz illik, hogy szót fogadjanak mesterüknek, úgy az is illő, hogy ő megfontoltan és igazságosan rendezzen el mindent. Tehát mindnyájan mindenben kövessék a Regulát mint tanítójukat, és attól senki vakmerően el ne térjen. Senki a monostorban ne kövesse saját szíve akaratát.” (RB 3,2–8)

A testületi döntés sajátos formáját látjuk a Regulában!
Felmerül a kérdés, mire való a konzultáció és a megkülönböztetés kölcsönösségének folyamata Szent Benedek hagyományában? Mi a célja?

Nem az, ami a cégek, illetve a profán szervezetek gyakorlatában. Ott ugyanis a cél *kettős*:

- Egyrészt a *legjobb szakmai megoldást megtalálni* – több szem többet lát elv alapján sok okos ember együtt kitalálja a legjobbat.
- Másrészt a *szereplők azonosulása a feladattal* – ha valaki részt vesz a döntési folyamatban, bevonódik, sajátjának tekinti, azonosul vele, és a megvalósításból is kiveszi a részét.

A közösségi döntés célja a *Regulában* Isten akaratát megtalálni, azaz felismerni!

„Senki a monostorban ne kövesse saját szíve akaratát” – ehhez kell a *megkülönböztetés* adománya!

Egy afrikai mondás szerint: „Az öreg gorillának nem kell a dzsungelt bemutatni!”⁴ A tapasztalat erejéről szól ez a bölcsesség – legalábbis a gyakorlati dolgokban! Egy tapasztalt vezető, az apát a legtöbb helyzetben tudja a megoldást anélkül, hogy a közösséget megkérdezné! Az idős, tapasztalt vezetők rutinja fontos, hasznos, de a vezető nem feledheti, hogy maga a közösség már őelőtte is létezett, létezik egy közösségi tapasztalat, közösségi bölcsesség. Mi több, a vezető is egy közösség „terméke”, csupán praktikus szempontból nézve sem bölcs tehát a közösség tanácsait figyelmen kívül hagynia. Ráadásul Szent Benedek nemcsak az emberi tapasztalattal számol, sőt elsősorban nem azzal, hanem Isten jelenlétével, a Szentlélek megvilágosító erejével!

Ha pedig Isten akaratát keressük, az előjáró nem válhat diktátorrá, a közösség pedig nem válhat az előjárói akaratot formálisan teljesítő szavazógéppé!

A gyakorlatban akkor működik jól a közösségi döntés, ha megfelelő a légkör. Milyen is a megfelelő légkör?

Nincsenek játszmák, nincs taktikázás, és erőszakmentes a kommunikáció. Azaz *mindenki* elmondhatja véleményét, felteszi kérdéseit, és *megnyitja szívét* (őszintén és bizalommal).

Az előjáró szintén megnyitja a szívét, figyel, meghallgat, mérlegel – azaz megkülönböztet! – és azután dönt.

⁴ Lambert Dörr OSB misszionáriusnak, Peramiho (Tanzánia) nyugalmazott apátjának közlése.

Ezt a döntést általában béke követi, mert mindenki tudja, hogy nem (önkényes) hatalomgyakorlásról van szó.

Az előljáró hatalomgyakorlására ugyanis a közösség érzékeny! Hiszen a hatalom könnyen megszerezhető – ha valaki előljáró lesz, azonnal van hatalma. De nehéz úgy huzamos ideig gyakorolni, hogy a hatalom ne tévesszen meg, ne torzítsa a személyiséget. Szent Benedek azért osztja meg a hatalmat a közösségben, azért van felelősségmegosztás, „hogy egy ne kevélykedjék“! (RB 65,13)

A *Regula* eljárása tehát arra ösztönöz, hogy a hatalmat az egész közösség hasznára gyakoroljuk, és megóv attól, hogy az öntudatom erősítésére használjam.

Amint láttuk, egészen egyedien sajátos a *Regula* megálmodta vezetési stílus és döntési mechnizmus.

Három – egyszerre nehezen figyelembe vehető – szempontrendszer lebeg folyamatosan az előljáró előtt. Döntéseiben legyen:

1. kommunikatív-integratív,
2. személyre szabott
3. és autokratív egyszerre.

Ez a szerzetesi gyakorlat egymással életközösségben (ima-, munka- és vagyonközösség) lévő emberek között alakult ki. Ezért kérdés számomra, hogy ez a szerzetesi gyakorlat mennyire alkalmazható egy olyan egyházi közösségben, ahol a személyek nincsenek egymással életközösségben.

2. Szinodalitás a konstitúcióban

A történelem során a *Regula* mellett kialakultak a konstitúciók.⁵ A reformokhoz köthetőek előbb csak az élet részterületeit ölelték fel, később egyre inkább átfogóan szabályozták az életet.

A konstitúciók már a konvent (a teljes szerzetesközösség) mellett a célfeladatra vagy a monostor küldetésének egy-egy területéhez rendelt *testületeket* is felállítanak. Így egy döntés az előljáró és egy-egy testület dialógusában, interakciójában körvonalazódik (jórészt meg is születik), de magát a döntést mégis az előljáró hozza meg (legalizálja).

Az előljáró a döntésmeghozatal során a testület véleményével ellenkezően is dönthet.

A jogalkotás körvonalazza és csoportosítja a tárgyalandókat illetékesség, hozzájárulás és véleménykérés szempontjából, de alapvetően nem változtatja meg az RB 3. fejezetében felvázolt eszményt.

⁵ Az MBK legfontosabb konstitúciói: *Statuta Congregationis Benedictinae S. Martini de S. Monte Pannoniae condita anno 1855. (Auctoritate Visitatoris Apostolici Joannis Card. Scitovszky.); Statuta Congregationis Hungaricae Ordinis S. Benedicti alias S. Martini de S. Monte Pannoniae auctoritate Visitatoris Apostolici condita anno 1855, secundum Codicem Iuris Canonici emendata et aucta anno 1921.; A Bencés Rend Magyar Kongregációjának megújított Statutumai, Pannonhalma, 1972; A Magyar Bencés Kongregáció Konstitúciója, Pannonhalma, 1996.*

3. Szinodális folyamat a Pannonhalmi Területi Főapátságban

Ferenc pápa felszólításának eleget téve 2021. október 17-én meghirdettem a szinódust az egyházmegyénk számára.

A lelkipásztor rendtársakkal történt megbeszélést követően felállítottam az *Egyházmegyei Szinódus Teamet*, melynek tagjai:

1. Halmos Ábel OSB általános helynök, bakonybéli plébános,
2. Binzberger Ákos OSB pannonhalmi plébános,
3. Rochlitz Kyra OSBobl középiskolai tanár, mentálhigiénés szakember,
4. Szalai Zsolt állandó diakónus,
5. Viszló Andrea hittanár.

Ők dolgozták ki a plébániákon tartandó szinodusi konzultációk 13 javasolt témáját. Szakemberek segítségével megtervezték egy-egy konzultáció forgatókönyvét, lefolyásának menetét és a konzultációk irányításának elveit.

Kellő példányszámban kiadtunk egy *Kalauz*⁶ című füzetet a szükséges információkkal, és eljuttattuk a plébániákra. A plébániákon meghirdettük, hogy önként vállalkozókat várunk, akik a szinodusi konzultációs csoportokat vezetnék, és vállalják a szükséges képzést. A mindössze 15 plébániából álló 21 ezer katolikust felölelő hívőseregből 100-an jelentkeztek önkéntes csoportvezetőnek, és részt is vettek a képzésen!

Ők a plébániákon meghirdették a konzultációk lehetőségét, majd elindultak a csoportmegbeszélések

⁶ *Kalauz a Pannonhalmi Területi Főapátság Szinódusához*, Pannonhalma, 2022.

a választott témákból, ezeket 2022 március végéig fejezzük be. A meghirdetés nemcsak a szentmiséken történt, hanem szórólapok kiosztásával, továbbá a plébániai honlapokon keresztül is. Minden megbeszélésről jegyzőkönyv készül, amelyet 2022. április 1-jén küldenek be a lakipásztorok Pannonhalmára.

Az egyházmegyei szintű szinódust Pannonhalmán tartjuk 2022. április 22–23-án a lelkipásztorok és a plébániai küldöttek részvételével. Ekkor készül el a záró dokumentum is.

A szinodális folyamat legnagyobb jelentőségét abban látom, hogy az egyházközségekben elindul egy megbeszéléssorozat, egy reflexió az életünkre, szembenézés a kihívásokkal.

Befejezés

Az ősi apoftegma szerint: „Egyszer megkérdezték az egyik öreget: mi a szerzetes munkája? Ő pedig így válaszolt: a megkülönböztetés!”⁷

Talán nem túlzás azt mondani, hogy Ferenc pápa arra hív minden, az egyházban aktívan szerepet vállaló hívőt, hogy vegyen részt a megkülönböztetés munkájában.

Ne egyedül tegye ezt, hanem közösségben, együtt figyelve Istenre a többiekkel, társaival.

A megkülönböztetés munkája során derül ki, hogy közösségünk, életünk pislákoló mécsesei mennyire forrásznak Krisztus világosságából. Ezen munka során, az egyház szinodális útján valóban hasznunkra lehet a szerzetesség tapasztalata.

Köszönöm a figyelmet!

⁷ ADALBERTO PIOVANO: *Alázatban járni az Istennel*, i. m., 32.

NÉMETH EMMA SSS

**A szinodalitás:
a Lélek hangjára figyelés
és az együttműködés útja**

*1. A szinodalitás a szerzetesség életstílusa,
amelyben főszereplő a Szentlélek*

„A szinodalitás olyan életstílus, amit el kell sajátítanunk; ebben a főszereplő a Szentlélek”¹ – Ferenc pápa ezt a mondatot ugyan a francia Katolikus Akcióhoz intézte, azonban ez a megállapítás különösen is alkalmazható a szerzetességre.

Együttjárás azon az úton, amelyet a Lélek mutat. Életstílus, amelyben főszereplő a Szentlélek. Ebből kiindulva talán azt is mondhatjuk, hogy a szinodalitás kezdetektől a szerzetesség sajátja, nem más, mint a helyesen megélt, a Lélekre figyelő szerzetesi életforma. Saját közösségemre alkalmazva pedig: nem más, mint a szociális testvéri életforma.

¹ Vö. Ferenc pápa a Katolikus Akcióhoz [online] <https://www.magyarokurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-francia-katolikus-akciohoz-fiatalokat-vezesetek-krisztus-megismeresere> [2022. 09. 14.]

Ez utóbbi megállapítást már csak azért sem hagyhattam ki, hiszen a Szociális Testvérek Társaságának a *Szabályzatában* is meghatározott két legfontosabb jellemzője: a Szentléleknek szenteltség és a bencés lelkiség:

„A Szentlélekkel való bensőséges kapcsolatunk életünk legnagyobb kincse. Csakis a Lélek által [...] lehet szolgálatunk hatékony. [...] Tudatában vagyunk feladatunk nagyságának, és hogy mennyire korlátozottak a képességeink a válaszadásban. Ez arra sűrget, hogy egyre teljesebben hagyatkozzunk a Szentlélekre.”²

„Akinak füle van a hallásra, hallja meg, mit mond a Lélek az egyházaknak” (Jel 2,7) – olvashatjuk a nyugati szerzetesség atyja, Szent Benedek *Regulájának* Prológusában. A 3. fejezetben pedig arra ad útmutatást, hogy fontos kérdésekben mindenkit, még a legfiatalabbakat is kérdezzék meg:

„Valahányszor valami fontos tennivaló fordul elő a monostorban, hívja egybe az apát az egész közösséget, és adja elő maga, hogy miről van szó. És miután meghallgatta a testvérek tanácsát, mérlegelje magában, s amit hasznosabbnak ítél, azt cselekedje. Azért mondjuk, hogy mindnyájukat hívja meg a tanácsra, mivel gyakran a fiatalabbnak nyilatkoztatja ki az Úr azt, ami jobb.”

² *Szabályzat*, I.4.

2. Szinódus – közös út, együttjárás, együttműködés azon az úton, amit a Lélek mutat

A '70-es évek végén szerzetesi hivatásom szempontjából is nagy ajándékot jelentett számomra a karizmatikus megújulással való találkozásom. Felfedezhettem a Szentlelket, az ismeretlen Istent, aki ma is jelen van az egyházban. A Szentlélek ajándékainak kiáradása mellett azonban a karizmatikus megújulás „gyermekbetegségeivel”, túlhajtásaival is találkoztam időnként, amikor önjelölt próféták így imádkoztak: „A Lélek azt mondja neked, hogy ezt meg ezt tedd meg – vagy: ne tedd meg.” Aztán ki-kí vérmérséklete szerint követte vagy nem követte az imában hallottakat. Miért idézem fel ezt az emléket? Mert az együttjárás feltétele a közösségi megkülönböztetés. Valóban a Lélek hangját hallottuk?

Egyéni imában kérni a Lélek vezetését, majd mindenkit, még a legfiatalabbat is megkérdezni: szükséges, de nem elegendő. A másik figyelmes meghallgatása, a szavazás, majd az eredmény közlése is kevés³ – mondja másutt a Szentatya. „Megkülönböztetés nélkül nincs szinodális út. Ennek a megkülönböztetésnek a főszereplője pedig a Szentlélek, nem pedig egy parlament vagy valami közvélemény.”⁴ Hozzáteszem: még egy szerzetesi káptalan sem.

Ránk, szociális testvérekre különösen is vonatkoznak Ferenc pápa szavai, hiszen a mi sajátosságunk, hogy:

³ Vö. *Ferenc pápa fogadta a Hittani Kongregáció közgyűlésének tagjait* [online] <https://www.magyarkurir.hu/hirek/ferenc-papa-fogadta-hittani-kongregacio-kozgyulesenek-tagjait> [2022. 09. 04.]

⁴ Uo.

- nincsenek intézményeink,
- az egyház és a társadalom számára adunk hivatásos és képzett munkásokat, akik a legkülönbébb területeken végzik szolgálatukat.

Mindezek miatt túl konkrét irányokat nem lehet meghatározni, viszont az általánosságok szintjén sem maradhatunk. Azt kell megtalálnunk, hogy adott helyzetben mit mond a Lélek, mi a próféta. Ez pedig nem matematika vagy statisztika, de nem is egyszerűen demokrácia.

Az elmúlt évtizedek tartományi és általános káptalanjain számos módszert alkalmaztunk arra, hogyan hallgassuk meg mind a nyolcvan vagy kétszáz testvért és a hallottakból hogyan alakítsuk ki a jövő irányelveit. Heteket, hónapokat szántunk arra, hogy rátekinssünk a közösség helyzetére, erősségeinkre és gyengeségeinkre; a külső körülményekre és feladatokra; a lehetőségekre és veszélyekre, arra, hogy itt és most mire hív bennünket mindez.

Az információgyűjtést és személyes imát követték az egyes testvérek egyéni válaszai, annak kis-, majd nagycsoportos feldolgozása, és mindebből próbáltuk meghatározni közösen a jövő irányelveit.

Sokat tanultunk a közösségi megkülönböztetésről és konszenzuskeresésről, személyes preferenciáink elengedéséről. Ennek kapcsán azt tanultam meg, hogy semmilyen módszer nem abszolutizálható. Ne a módszerekben bízunk, mert a Szentlélek a meglepetések Istene. Nyitottnak kell lennünk a meglepetésre, a próféta szó meghallására, akkor is, ha az esetleg egymagában hangzik el, akkor is, ha a legfiatalabbnak nyilatkoztatja ki azt az Úr.

2.1. Néhány közösségi tapasztalat az egymásra és a Lélek hangjára figyelésről

Ha már eleve eldöntöttem valamit, akkor nem működik a közösségi megkülönböztetés. A közösségekben megszólaló Szentlélek hangjának meghallásához szükséges hozzáállás:

- Feltétlen bizalom Isten szeretetében és hatalmában.
- Kellő tájékozottság megszerzése az adott témában.
- Hajlandóság arra, hogy a közösség tagjai elmondják az igazságból a saját részüket: információikat, tapasztalataikat, ötleteiket, érzéseiket, véleményüket, preferenciájukat.
- Vigyázzunk, hogy ne abszolutizáljuk a konszenzuseresést, ez ugyanis túlzott leegyszerűsítéshez, a lényeg elvesztéséhez is vezethet!
- Készség mások meghallgatására, bátorság a vélemények szelíd ütköztetésére, a különböző vélemények kényelmetlenségének elfogadására, sőt még arra is, hogy a felismert célért vállaljuk a küzdelmet.
- Készség arra, hogy a körülményeken keresztül is felismerjük Isten akaratát, a Lélek hangját.

Alapítónk, Slachta Margit példája és tanítása szerint fontos számomra, hogy „minden célért küzdeni kell. A küzdelem ott van az élet törvényei között. S nekünk, szociális testvéreknek, különbözőképpen be kell állítanunk magunkat arra, hogy készek legyünk küzdeni mindhalálig. Különös gonddal kell őrködnünk, hogy a küzdelem valamiképpen ki ne fárasszon”.⁵ De ez

⁵ SLACHTA MARGIT: Szabályzatunk jóváhagyásának évfordulóján, körzeti tanítás 1947. március 12-én, in *Slachta Margit lelki*

a küzdelem csak akkor nem öncélú, ha „nem csak azt a rosszat nem akarom, amit az Úristen nem akar, de nem akarom azt a jót sem, amit ő nem akar. A jó Istenre kell ráhagynom, hogy azt a jót, amelyre én vágyom, akarja-e, akarja-e *általam* elérni, vagy hogy általam mi-kor akarja elérni.”⁶

3. A női és férfi szerzetesek, szerzetesi konferenciák együttműködésének útja

A szinodalitás olyan életstílus, amelyben a főszereplő a Szentlélek, aki mindeneket – beleértve a szétszórásban élő szerzeteseket – összetart, és aki a káoszból rendet teremt, akinek segítségével képesek vagyunk egymást megérteni, egy nyelvet beszélni, egy akaratra jutni és együttműködni. „Az Úr Lelke betölti a földkerekséget, s ki mindeneket összetart, annál vagyon a Szó értelme.”⁷

Ferenc pápa 2014-ben, a megszentelt élet évére írt levelében⁸ azt is kérte a szerzetesektől, hogy lépjenek ki saját intézményük falai közül, növekedjen a kommúnió a különböző intézmények között, indítsanak közös projekteket. „Senki sem tudja a jövőt úgy építeni, hogy [...] csak a saját erejére támaszkodik.”⁹ A pápa szava teremtő szónak bizonyult a magyar szerzetesség életében. Fontos megjegyezni, hogy az együttműködés különböző formái már korábban

öröksége, 3. kötet, Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2013, 53.

⁶ Uo., 53–54.

⁷ Pünkösdi introitus.

⁸ Vö. *Ferenc pápa levele a megszentelt élet évére* [online] <https://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-levele-megszentelt-élet-evére-57302> [2022. 09. 14.].

⁹ Uo.

is léteztek a magyar szerzetesek között, tehát nem *creatio ex nihilo*, azaz a semmiből teremtésről beszélünk. Megállapítható azonban, hogy az együttműködés – pestiesen szólva – „szintet lépett”. 2016-ban a rendekért érzett felelősség miatt, az együttműködés erősítése céljából a két konferencia, a Magyarországi Rendfőnöknők Konferenciája (röviden MRK) és a Férfi Szerzeteselöljárók Konferenciájának (röviden FSZK) elnöksége egy Rendi Együttműködési projekt (REM) megvalósításáról döntött. A REM projekt keretében civil szakemberek bevonásával felmérték a magyarországi szerzetesség állapotát beazonosítva a nehéz helyzetben lévő, illetve segítségre szoruló rendeket, és felmérték az együttműködési igényeket, lehetőségeket. A megállapításokat egy közel száz oldalas kötetbe foglalták össze, ami az együttműködés alapjául szolgál egészen napjainkig.

3.1. A közös jövő építésének projektjei a rendszerváltozástól napjainkig

Az együttműködés valójában már a rendszerváltozást megelőzően elkezdődött az illegalitásban élő szerzetesek között. 1982-től két bátor, illegalitásban élő szerzetes, Takács Nándor karmelita (később püspökként szerzetesi referens) és Kálmán Orsolya, a szociális testvérek akkori elöljárója a börtönt is kockáztatva a Józsefvárosi Szent József Plébánián havonta találkozókat, lelkinapokat szervezett a különféle rendekhez tartozó nővérek számára. Pár hónappal a rendek működésének újbóli engedélyezését megelőzően pedig már a szerzetesi reorganizációt segítő irodát is létrehozták ugyanott. Meghallgattak, bátorítottak, tanácsokat adtak, majd pedig a rendszerváltást követően a reorganizációs iroda intézményesült, és

a kárpótlási ügyektől a legkülönbélebb segélyek szervezésén keresztül az adminisztrációig sokféle segítséget nyújtott az újrainduló szerzetességnek. Komoly szerepe volt a szerzetesi konferenciák megalakulásában is, olyannyira, hogy Kálmán Orsolyát választották a Rendfőnöknői Konferencia elnökhelyettesének, majd a második ciklusban elnökének. Az intézményesülés megindulását követően aztán az együttműködés is strukturáltabbá vált, és ma már számos közös projekttel találkozunk.

A teljesség igénye nélkül csak néhányat emelek ki ezek közül:

- Spirituális programok, együttműködések:
 - » Imaalkalmak – meghatározott szándékokra, egymásért az *Imanaptár*¹⁰ segítségével.
 - » Közös ünnepek (a megszentelt élet napja, egy-egy rend ünnepébe történő bekapcsolódás).
 - » Lelkigyakorlatok szerzetesnők számára (az MRK szervezésben Leányfalun vagy egy-egy rend szervezésében).
 - » Szerzetesi zárándoklatok, civil fiatalokat megszólító zárándoktáborok.
 - » Szerzetesi részvétel a *Felüdt-Ő* szerzetesek lelki megújulását segítő programon, továbbá a papok és férfiszerzetesek számára szervezett *Kairosz* programon.
- Képzések a legkülönbözőbb keretekben, témákban és célcsoportoknak:
 - » Felsőfokú és szakirányú továbbképzések a közös szerzetesi fenntartásban működő Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán és több évig a Sophia Szerzetesnői Főiskolán,

¹⁰ Vö. [online] <https://szerzetesek.hu/node/2129> [2022. 09. 14.]

- » Tanfolyamok, konferenciák, képzési hetek, illetve alkalmak a női vagy a férfi konferenciák, illetve a Szerzetesiroda szervezésében (képzésben lévőknek és képzőknek [„Ödönológia” vagy *Boldog közösségi élet* kurzus], vezetőképzők; szociális, köznevelési stb. konferenciák).
- Iskolafenntartó rendek konzorciumban történő közös pályázata révén szervezetfejlesztés, képzések, könyvkiadás.
- Rendi együttműködést segítő munkacsoportok és projektek:
 - » *Emberi méltóság* projekt – fókuszálva a gyermekvédelemre;
 - » egy-egy munkacsoport a szociális és köznevelési intézményeket, a lelkigyakorlatos házakat fenntartó rendek számára;
 - » munkacsoport a történeti kutatás számára.
- Közös szerzetesi arculat:
 - » szerzetesi honlap, *Híroda* (online lap)
 - » kisfilmek;
 - » könyvkiadás (pl. *A mi arcaink, Remény emberei, Hűség és megújulás* kötetek¹¹).
- Több rend együttműködésével megvalósuló projektek:

¹¹ MÉSZÁROS ANETT – DOBOS ANDREA – MESKÓ ZSOLT (szerk.): *A mi arcaink. Szerzetesi hitvallás*, Auditórium Hungaricum Nonprofit Kft., Budapest, 2016; MSZKI – RADNAI KINGA – MÉSZÁROS ANETT (szerk.): *A remény emberei. Szerzetesek Magyarországon*, Magyarországi Szerzeteselöljárók Konferenciáinak Irodája [MSZKI], Budapest, 2020; FEJÉRDY ANDRÁS (szerk.): *Hűség és megújulás. a szerzetesi élet Magyarországon, 1950–2000*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, METEM – Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, Budapest, 2021.

- » a megszentelt élet évének számtalan eseménye (honlap, kisfilmek, médiaszereplések, szerzetesek tere stb.);
- » Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus;
- » Oázis Lelkigondozó Mentálhigiénés Szolgálat;
- » Solwodi Egyesület,
- » Iránytű Hivatástisztázó Műhely.
- Ad hoc rendi együttműködés és anyagi források biztosítása az ukrajnai háború áldozatainak megsegítése érdekében – közös pályaudvari misszió, bekapcsolódás a jezsuiták, a ferencesek és a Karitászmunkájába.
- Közös Iroda, amely biztosítja a szervezési, adminisztratív, gazdasági háttérrel és a szükséges adatbázissal.

Szükséges megjegyezni, hogy a szerzeteselőjárói konferenciák és az Iroda gazdasági feladatai a sajátos magyar helyzet miatt túlmutatnak azon, ami ezekre a szervezetekre általában jellemző. Az 1989-es rendszerváltozást és a rendek újraindulását követően ugyanis Magyarországon nem került sor kárpótlásukra. Helyette bizonyos, a hitéleti és szociális, oktatási feladatokhoz szükséges ingatlanokat kaptak vissza a rendek az ezek működtetéséhez szükséges eszközök nélkül. Emiatt az állam a Magyar Katolikus Püspöki Konferencián, illetve a rendfőnöki konferenciákon keresztül évenként rendszeres állami támogatást juttat a rendek számára, amelynek elosztásáról a konferenciák döntenek, és el kell látniuk az ezzel összefüggésben jelentkező adminisztratív és pénzügyi feladatokat is.

3.2. *Meg nem valósult elképzelések*

Az együttműködés során sok szó esett egy közös szerzetesi brand kialakításának lehetőségéről és a két konferencia esetleges egyesüléséről is, ezekről azonban konkrét döntés még nincs.

A szerzetesi brand kapcsán joggal vetődik fel a kérdés, hogy létezik-e egyáltalán ilyen, s ha igen, miben más, mint a katolikus brand? Tényleg a szerzetesi életforma prófétai jellegét mutatnánk-e fel ezzel, vagy pusztán az intézményeink népszerűségét, piaci értékét akarjuk növelni?

A női és férfi konferencia egyesülésére számos példát látunk más országokban. Idehaza a kitűnő együttműködés mellett is úgy látjuk, hogy meghatározóbbak a különbségek. Mások a prioritásaink, a mentalitásunk, másként gondolkodunk, a női rendek között például több „küldetését beteljesített” közösséget találunk, és még sorolhatnám. Az a szempont is felmerült a kérdés tárgyalása kapcsán, hogy vajon egy genderideológia által meghatározott korban nem az-e a prófétai, ha a női és férfi konferenciák sajátosságait és önállóságát megtartva példát mutatunk az együttműködésre, egymás kiegészítésére.

4. *Együttműködés és szinodalitás*

– Összegezés

4.1. *Hogyan születtek ezek az együttműködési formák?*

Szükséges volt az örök igazságok fényében közösen fűrkészni a történelmet, életünk eseményeit. Mindezeket a Bölcsesség Lelkének segítségével megítélni, a Bátorság és a Jótanács Lelkének segítségével pedig elindulni és együtt dolgozni Isten országának építésén. Az együttműködés során nem ragaszkodhattunk előre

meghatározott tervekhez, struktúrákhoz, a létrehozott projektekhez vagy együttműködési formákhoz.

4.2. Szempontok a jövőre

A Szerzetesi Kongregáció közelmúltban magyarul is megjelent irányelveiből vett gondolattal zárom az előadást összefoglalva a szinodalitásnak azt az aspektusát, amit ma ki kívántam emelni.¹²

Az apostoli művek – így az együttműködés során létrejött projektek – nem azonosíthatók pusztán a küldetéssel. Ha pedig mégis, akkor az intézmény előtt nem áll nyitva a jövő:

„A küldetésnek be kell illeszkednie Isten népének útjába, aki pedig az Egyház küldetésén munkálkodik, annak ezt úgy kell tennie, hogy közben figyelmesen hallgat a Szentlélek hangjára. Ezen feltételek teljesülésével a karizmák és az azokat megélő intézmények számára helyreáll a jövőre való nyitottság képessége. Máskülönben fennáll a veszély, hogy a leginnovatívabb művek is csak közepszerű megoldásokat tudnak nyújtani, melyek kétségtelenül hatékonyak, de nem nyitottak a prófétai látásmódra, és végül kevésbé tükrözik az evangélium üzenetét.”

¹² MEGSZENTELT ÉLET INTÉZMÉNYEI ÉS AZ APOSTOLI ÉLET TÁRSASÁGAI KONGREGÁCIÓJA: *Gazdaság a karizma és a küldetés szolgálatában*, Irányelvek 23., Don Bosco, 2021, 30.

DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG OP
Útitársak (szünodoi)
a Megtestesült Ige hirdetésében
– a Prédikátorok Rendje
kormányzási
formájának tanulságai

Ha egy domonkos meghallja a szinodalitás kifejezést, azt gondolom, rögtön a Prédikátorok Rendjének jellegzetes kormányzási formája, vagyis a káptalani rendszer jut az eszébe, amely a rend életének egészét meghatározza, és sajátos ritmust ad neki. A káptalani rendszer a domonkosoknál nem pusztán a döntéshozás egy módszere, jogi aktus, hanem a kormányzásnak olyan eszköze, amely a domonkos élet egészére rányomja a bélyegét szerves egységben egyfajta lelkeséggel, emberképpel, célja pedig a rend prédikátorküldetésének, az evangélium hirdetésének szolgálata.¹

¹ A domonkos káptalannal kapcsolatban a következő internetes cikkeket használtam: BENJAMIN EARL: *Dominican Spirituality*, [online] https://www.synod.va/content/dam/synod/common/resources/spirituality/dominican/EN_Spiri_Earl.pdf [2012. 09. 14.]; BRUNO CADORÉ: *Commentaire du thème annuel du Jubilé (2015): Dominique: gouvernement, spiritualité et liberté* [online] https://www.op.org/docs/770/bro-bruno-cadore-o-p-2010-2019-5_lettres-des-maitres-de

Amikor valaki egy konkrét rend lelkeségére kíváncsi, először általában nem a konstitúciók kormányzásáról szóló részét siet kézbe venni. Esetünkben azonban ez lenne helyénvaló: a domonkos rend lelkeségét – ha egyáltalán megalapozott lelkeségről mint az imádság egy meghatározott módszeréről beszélni a domonkosok esetében – meghatározza, kifejezi a káptalani rendszer, amely a küldetés szolgálatában áll. (A konstitúciók 3/5-e szól a kormányzásról!). Ha a rend célja a prédikáció, az evangélium hirdetése, akkor ennek tükröződnie kell a kormányzásban is: a feltámadás evangéliumának hirdetése feltételez egy bizonyos életformát. Vagyis a kormányzás módja elmondja azt, mit gondol a rend az emberről, a rend küldetéséről.

1. Domonkos, a paradox alapító

Szent Domonkos paradox rendalapító. Nem váratlan meghívás vagy gyökeres fordulat az ő megtérése. Széleskörű egyházi tapasztalata (egyetemi autonómia, városi, képviseleti kormányzás) segítette, hogy az egyház ősi gyakorlatát kombinálja a legújabbal. Ugyanakkor nem hagyott maga után írásokat, regulát, sőt hanyag rendtársai még a prédikációit sem foglalták írásba. Ami viszont megmaradt és voltaképpen

lordre-5fbf8e853510b/1ecMMRMEhQhEW4TIsV1MkAW-huQDi28WIK/Dominique%20%20%20gouvernement,%20spiritualit%C3%A9%20et%20libert%C3%A9 [2012. 09. 14.]; BR GERARD F. TIMONER – BR. BRUNO CADORÉ – BR. CARLOS AZPIROZ COSTA – BR. TIMOTHY RADCLIFFE: *The General Chapter of the Order of Preachers. Structure of Communion and Mission. In Commemoration of the 8th Centenary of the First General Chapters of the Order (1220, 1221)* [online] <https://www.op.org/letter-of-the-master-of-the-order-8th-centenary-of-the-firs-general-chapters/> [2022. 09. 19.]

változatlan formában tovább él, azok intézmények, struktúrák: a rend kormányzata, melynek alapját ő rakta le. Amikor 1221. augusztus 6-án meghalt, a rend már elnyerte alapvető struktúráját, amely lehetővé tette, hogy az alapító halála ne okozzon törést.

Így a rend nemrég ünnepelte nemcsak az alapító halálának 800 éves évfordulóját, hanem az első káptalanok jubileumát is, amelyeket 1220 és 1221 pünkösdjén tartottak. Döntő pillanatok voltak ezek a Prédikátorok Rendjének életében: ekkor kezdték ugyanis elsajátítani a döntéshozatalnak a sajátos módját, amely illik a rend küldetéséhez, céljához, továbbá megszületett a rendi kormányzásnak az a modellje, amely a mai napig érvényben van.

Domonkos 1220-ban, az első káptalanon világossá tette, hogy ennek a szuverén testületnek van a legfőbb hatalma a rendben. Sőt, Domonkos nemcsak nyilvánvalóvá tette, hogy a káptalan fölött áll, hanem ekkor le is mondott: a testvérek nem voltak hajlandók őt letenni, ezért diffinitorokat választottak, hogy nekik legyen hatalmuk mindenki más fölött. A *magister ordinis*, a rend legfőbb elöljárója mellett azóta ott van az évenkénti káptalan – neki kell elszámolnia, sőt a káptalan le is teheti.²

A Domonkos által létrehozott kormányzási forma – a közösség építésének egy módja – szerves egységben van azzal a szerzetesi modellel, amely a koldulórendek újdonsága volt: a testvériséggel. Amint Boldog Jordán leírja, Domonkos nem akart *dominus* lenni (ami kanonokként megillette volna), hanem azt akarta, hogy

² Így magát Domonkos is több ízben leszavazta a káptalan, például amikor a gazdasági ügyek intézését a *conversus* testvérekre akarta hagyni a felszentelt rendtagok helyett. Az első káptalan történetéről lásd HUMBERT-MARIE VICAIRE: *Histoire de saint Dominique*, Cerf, Paris, 2004, 563–596.

*frater Dominicus*nak szólítsák, és nem akarta, hogy rendjében apátok legyenek, hanem csak *prior* legyen az előljáró neve.³

2. A káptalan intézményének története

Szent Benedek regulája nyomán a monasztikus rendekben az apát hatalma teljes, kormányzása autonóm, a közösség pedig eredetileg tanácsadó funkciót töltött be, vagyis nem létezett kollegiális kormányzás, és minden monostor autonóm volt. A clunyi reform és ezzel együtt a kolostorszövetségek létrejötte nyomán jött szokásba, hogy az egység érdekében a függő monostorok apátjai évente Clunybe mentek.

Citeaux újított ebben, és új módon alkalmazta ezt a formát: törvényhozóvá – és részben igazságszolgáltatói fórummá – tette a káptalant, amelyen minden monostor apátja részt vett, míg a helyi apátok teljes helyi joghatósága megmaradt, de fellebbezési joguk maradt a káptalanhoz. A hanyag apátokat például megbüntették a káptalanon. A cél továbbra is az egység fenntartása volt.⁴

³ SZÁSZORSZÁGI BOLDOG JORDÁN: Könyvecske a Prédikátorok rendjének kezdeteiről, n. 21, in Szabó Ráhel (szerk.): *Domonkos alappillérek*, Domonkos Nővérek, Budakeszi, 2018, 20.

⁴ A káptalani kormányzat kialakulásáról lásd GERMAIN LESAGE cikkét: *Capitolo*, in Guerrino Pelliccia – Giancarlo Rosa: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, Paoline, Roma, 1973, vol. II, 166–176. A *Carta caritatis* szerint, ha vitás kérdés merült fel, akkor a citeaux-i apátnak volt joga dönteni, illetve az alkalmasabbaknak vagy *sanioris consilii*-nak (c. XVI) – vagyis nincs szó többségi szavazatról. Ezt a rendszert vették át a premonstreiek is. Felismerték egyes bencések is, hogy mennyire gyümölcsöző ez a rendszer, ezért a 12. században kérték a pápákat, hagyják jóvá a helyi apátok gyűlésének törvényhozását. III. Ince már a közvetlen neki alárendelt apátok

A IV. Lateráni Zsinat döntő lépést jelentett 1215-ben: elrendelte a káptalanok tartását minden egyháztartományban, minden rend számára (c.12: *De communibus capitulis monachorum*) egyértelműen ciszterci mintára.⁵ A rendekben háromévente lett kötelező. A cél a *reformatio ordinis* és az *observantia regularis*. Ezzel egy új jogintézmény jött létre az egyházban: a központi hatalom nem egy ember kezében összpontosul, hanem egyensúly van a centrum és a periféria között. Ez a zsinati előírás befolyásolta a domonkos szervezést is.

3. A domonkos káptalani rendszer újdonsága

A rend célját, a prédikációt és a lelkek üdvösségének szolgálatát így fejezte ki a legrégebbi konstitúció:

„Ordo noster specialiter ob predicacionem et animarum salutem ab initio noscitur institutus fuisse. [...] Studium nostrum ad hoc principaliter ardentissime summo opere debeat intendere, ut proximorum animabus possimus utiles esse.”⁶

számára kötelezővé is tett helyi káptalant, ahol a vizitátorokat is kijelölték.

⁵ A káptalani kormányzat kialakulásáról lásd GERMAIN LESAGE cikkét: *Capitolo*, in Guerrino Pelliccia – Giancarlo Rosa: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, Vol. 2, Paoline, Roma 1973, 166–176. A ciszterci apátokat kérte fel a zsinat, hogy tapasztalataikkal segítsék a többi rendet. A zsinat ugyanekkor egyháztartományi zsinatok éves megtartását is elrendelte, amelyet egyházmegyénként gondos kutatásnak kell megelőznie. (Lásd c.6, in GIUSEPPE ALBERIGO et al. (eds.): *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, EDB, Bologna, 1991, 236–237.)

⁶ *Primae constitutiones Ordinis Praedicatorum*, Prologus.

A rend olyan szisztémát hozott létre már 1228-ra, amely akkor példa nélküli volt Európában, és rendkívül tartós is, sőt kutatók szerint hatást gyakorolt a városi, képviseleten alapuló önkormányzati rendszerre például Angliában.⁷ Nem kérték ehhez a Szentszék megerősítését, mert nem örökre érvényes törvényt akartak, hanem egy állandó törvényhozó testületet hoztak létre. Ez ma is így van, más rendektől eltérően nem szükséges szentszéki megerősítés a konstitúciók módosításához. A domonkosok a káptalani rendszernek, a konstitúcióknak, a kormányzási formának tulajdonítják, hogy a rend egysége megmaradt 800 éven keresztül, nem jöttek létre újabb reformágak.⁸

A legrégebbi konstitúciók két részből álltak, ezek közül a másodikat szentelték teljes egészében a kormányzásnak. Ennek a következők azok az elemei, amelyek ma is érvényesek:⁹A káptalan a rend kormányzásának mindhárom szintjén működik: a konvent, a provincia és az egyetemes rend szintjén, és bizonyos értelemben mindegyik korlátozza az előljárók hatalmát (előljáró, káptalan, tanács hármassága).

A generális káptalan évente ülésezett (1370-től tértek át a két- vagy háromévenkénti megtartásra).

⁷ JONATHAN DOUCETTE: *The Diffusion of Urban Medieval Representation. The Dominican Order as an Engine of Regime Change, Perspectives on Politics*, (19/3), 2021, 723–738. [DOI: <https://doi.org/10.1017/S1537592720002121>.] E kormányzati mód kifejlődése nyilván nem független a társadalmi változásoktól, amikor is a városokban megjelent a képviseleti rendszer. Mint tudjuk, az abszolút monarchiák korában Szent Ignác más kormányzási módszert választott, és szakított a parlamentáris kormányzati formával.

⁸ Lásd erről WILLIAM A. HINNEBUSCH: *The History of the Dominican Order. Origins and Growth to 1500*, I., Alba House, New York, 1965, 169.

⁹ Lásd erről WILLIAM A. HINNEBUSCH: *The History of the Dominican Order. Origins and Growth to 1500*, i. m., 169–193.

1244-től maga a káptalan döntött a következő káptalan helyszínéről; ez ma is így van.

Más és más az egyes káptalanok összetétele: két egymást követő évben a provincia által választott diffinitorok vettek részt (mások), harmadszor pedig a provinciálisok. Ez egyfajta „kétkamarás” rendszer, minthogy a diffinitorok káptalanja a testvérek képviselőiből áll.¹⁰

Egyedül a káptalan hozhatott törvényeket, az előjárók nem. Ez megakadályozta, hogy hirtelen hozzanak törvényeket, vagy túl sok törvény keletkezzék. Hasonlóan lehetett törölni is elavult törvényeket. Ez a módszer egyfajta mozgékonyagra ad lehetőséget.

Három káptalan megerősítésére van szükség ahhoz, hogy törvény legyen egy módosítási javaslatból (inchoatio, approbatio, confirmatio). Három, különböző összetételű testületen kell keresztülmennie: diffinitorok és provinciálisok, provinciálisok, diffinitorok. Ez hosszú megfontolást és türelmet igényel, ahol a végső döntéshez a különböző szempontok hozzájárulása szükséges.

A rend újítása, hogy minden szavazás titkos volt, és akár választásról, akár törvényhozásról volt szó, egyszerűen a többségi szavazat a döntő (ellentétben a benedeki regula „sanior pars” elvével).

A rendben minden előjárót választanak – ez is biztosítja a kormányzás közösségi voltát, mindenki részvételét és felelősségvállalását.

A domonkosok már kezdetől tudatában voltak, hogy a káptalan nem pusztán jogi vagy politikai akció:

¹⁰ Nem pusztán demokratikus volt ez a módszer, hanem praktikus is, mert megakadályozta, hogy a provinciálisok túl sokáig távol legyenek a provinciáiktól. Választás esetén a provinciálisok és két diffinitor vett részt minden provinciából a káptalanon.

már maga a kifejezés is árulkodó, ti. hogy egy káptalant, a hagyományos kifejezés szerint *celebrálnak*. Másrészt, eleve összekapcsolták a bűnbánati káptalannal, vagyis a vétkek nyilvános megvallásával, és egymás irgalmának kérésével, minden káptalan ezzel a szertartással vette ugyanis kezdetét. Másik sajátosság, hogy a vitás kérdések felmerülése esetén három szakértőt választottak ki, akik káptalani kereteken kívül döntöttek az ügyről – ez az előjárók melletti tanács előzménye.¹¹

4. A domonkos kormányzás sajátosságai

Ez a rendszer tehát mindenki egyenlőségén alapszik, ami abszolút újítás volt a monasztikus kormányzáshoz képest: mindenkinek szava van, mindenki részt vesz a kormányzásban, felelősséget vállal a közös jóért, választ, és mindenkinek a szavazata ugyanannyit ér.

Nevezhetjük tehát ezt domonkos demokráciának? Ebben a formában mindenképp leegyszerűsítő lenne így hívni. Amint Vincent de Couesnongle, a rend egyik korábbi mestere megállapította, a demokrácia alaptörvénye a többség uralma, de ez nincs így a domonkosoknál a gyakori szavazás ellenére sem: itt a cél nem a többségi döntés, hanem a konszenzus. A konvent káptalanban a priornak nem a gyors szavazásra

¹¹ Szászországi Boldog Jordánról, Szent Domonkos utódáról maradt meg az a bájos történet a *Vitae Fratrum*ban, hogy amikor az egyik diffinitor nyilvánosan megvádolta a káptalant, és azt mondták neki, hogy védekezhet, ha akar, alázatos hangon azt suttogta, hogy: „Vajon hisz-e valaki a tolvajnak, amikor mentegetőzik?” GERARDUS DE FRACHETO: *Vitae fratrum ordinis praedicatorum*, ed. B.M. Reichert, Louvain, 1896, II. 20, 117.

kell törekednie, hanem arra, hogy mindenki mondja el a véleményét, és a közös vita olyan megegyezésre vezessen, ami lehetőleg egyetértő. Ez minden szerzetestől nagyon sokat kíván.¹²

Szent Ágoston *Regulájának* bevezetése szerint:

„Primum, propter quod in unum estis congregati, ut unanimes habitetis in domo; et sit vobis anima una et cor unum in Deo.”¹³

Azért gyűltetek egybe, hogy egyetértésben – *unanimes* – lakjatok a házban, és egy szív, egy lélek legyen bennetek Istenben (vagy: Istent keresve /in Deum).

Ezt az egyetértést hivatott a káptalan előmozdítani. A cél nem pusztán egy olyan döntés, amelyet a többség támogat, hanem eljutás egy olyan konszenzusra, amely gyakran mindenki személyes véleményén túl van. Ez nem erőltetett egyformaságot, pártkongresszusok lelkes egyöntetű szavazását jelenti, hanem hosszú és sok türelmet igénylő folyamatot. Ennek során tapasztalhatjuk, hogyan emel ki a hétköznapokból, ad egy másfajta nézőpontot a másik megismerése, meghallgatása révén: saját igazsággal érkezem, és létrejön valami olyan, amire senki sem számított, ami meghaladja kinek-kinek a saját igazságát. Nem is élhető kompromisszumok diplomatikus kereséséről van szó. Természetesen gyakran előfordulhat, hogy nincs teljes egyöntetűség, de legalább megvan arról az egyetértés, hogy szabadságban, szeretetben

¹² Idézi DAMIAN BYRNE: *In mission together*, in ANICETO FERNÁNDEZ – VINCENT DE COUESNONGLE – DAMIAN BYRNE – TIMOTHY RADCLIFFE: *To Praise, to Bless, to Preach. Words of Grace and Truth*, Dominican Publications, Dublin 2004, 256–257.

¹³ *Textus receptus: Liber constitutionum et ordinationum Fratrum Ordinis Praedicatorum*, Curia Generalitia, Roma, 2021, 1.

megtárgyaltuk az ügyet, és így egy döntés valóban a közösségé tud lenni akkor is, ha én éppen mást szerettem volna.¹⁴

Fentiek miatt Sidbe Semporé afrikai domonkos teológus inkább a *koinokrácia* kifejezést javasolta:¹⁵ a domonkos kormányzás referenciája nem a modern demokrácia, ahol a kisebbség hangja gyakran eltűnik, ahol lobbizás és egyéb nyomásgyakorló csoportok működnek, hanem az, ahogyan az ApCsel 2. és 4. fejezetei leírják az első hívek életét, akik együtt imádkoztak, mindenük közös volt, és közben hirdették az Úr feltámadását. Ha a társadalom működéséből vett párhuzamot hoznánk ehhez, akkor Alexis de Tocqueville-t idézhetnénk, aki szerint a valódi demokrácia alulról épül: kis közösségben mindenki részvételével kezdődik.

Vagyis egy ilyen kormányzásnak, amely az igazság közös keresésére és ezen keresztül a hirdetésére irányul, a közös élet, a közös liturgia, a közös stúdium az alapja, hiszen a másik meghallásához elsődleges az Ige közös hallgatása és ünneplése.

5. A domonkos kormányzás és a Szent Tamás-i emberkép

Milyen körülmények között tud virágozni ez a kormányzási mód? Naivitás lenne ugyanis azt gondolni, hogy magának a módszernek a pusztá alkalmazása elégséges lenne. Inkább azt mondhatjuk, hogy

¹⁴ Lásd erről MALACHY O'DWYER tanulmányát: *Reclaiming the Dominican Vision for the 21st Century. Pursuing Communion in Government*, kézirat.

¹⁵ Idézi VIVIAN BOLAND: *The chapter – Self-government in Freedom and Obedience*, kézirat.

a kormányzásnak ez a módja szerves egységben van a karizma és a rendi hagyomány többi elemével, és konkrét teológiai vízió alapszik. Olyan emberképen, ahol az erkölcs nem az Isten parancsairól és az annak való engedelmességről, tilalmakról és kötelezettségekről meg azok teljesítéséről szól (amely újkori erkölcsi vízió a szerzetesi élet modelljét is meghatározta az újkorban), hanem amelynek középpontjában az ember boldogságra való meghívása áll, az erények mint az odajutás kulcsa, és az új törvény, amely a Lélek kegyelme, nem papírra, hanem a szívünkbe írva.

Egy ilyen teológiai vízióval szorosán összefügg, hogy mit gondolunk szabadságról és engedelmességről. Az újkorban és ma is a szabadság a minden befolyástól mentes, tetszőleges (közömbös) választás szabadságát jelenti. A tamási emberképben viszont az ún. minőségi szabadságot jelenti, amely a kiválóságra tesz szabaddá, a tökéletes cselekvésre, az erényre, amely engem mint embert kiteljesít¹⁶

Ez segíthet megérteni, hogyan létezhet együtt egyetértés és szabadság, illetve szabadság és engedelmisség. Ha a voluntarisztikus emberkép nyomán az engedelmisség elsősorban az akarat alávetése valaki más akaratának az értelem szerepe nélkül, akkor nem látjuk, hogyan létezhet együtt az egyéni szabadsággal.

Ha azonban Isten és ember kapcsolatát nem konfliktusnak, nem egymás autonómiáját fenyegetőnek látjuk, hanem Szent Tamás nyomán olyan barátságnak,

¹⁶ Lásd erről bővebben SERVAIS PINCKAERS alapvető művét: *A keresztény erkölcsteológia forrásai*, Paulus Hungarus – Kairosz, Budapest, 2001, 335–385 és JEAN-PIERRE TORRELL: *Aquinói Szent Tamás, a lelki mester*, Osiris, Budapest, 2022. Különösen érdekes, ahogyan Torrell felhívja a figyelmet arra, Tamást hogyan befolyásolta saját szerzetesi tapasztalata a kormányzásról szóló reflexiójában. Uo. 449–450.

amely a megtestesülés nyomán jöhet létre, amikor Krisztus által Istennel egyenlők leszünk, az ő barátai, akkor kegyelem és emberi szabadság, szeretet és engedelmesség harmóniába kerülnek.¹⁷ A Szentlélek kegyelme tesz valójában szabaddá. „A Szentlélek ugyanis úgy készítet minket cselekvésre, hogy minket önként cselekvőkké tesz, amennyiben minket Istent szeretőkké tesz.”¹⁸ „Nem mint szolgák, a törvény alatt, hanem mint szabadok, a kegyelem alatt” – ahogyan Szent Ágoston *Regulája* fogalmazza. Isten szeretete és a szabadság bennünk együtt növekszik. Isten barátai-ként ugyanazt akarjuk, amit Isten, a mi barátunk: így az engedelmesség sem külső kényszer.

Ha a legfontosabb Isten akarata, az ő parancsai és az azoknak való engedelmesség, akkor nem csoda, hogy a közösségi megfontolásban is a legfontosabb az Isten akaratának keresése lesz (megkülönböztetés), és az engedelmesség lesz a legfontosabb erény. Isten akaratát így valami olyannak tudjuk, ami rajtunk kívül van, és intenzíven kell keresni. A domonkos hagyomány, amely bízik az emberi értelemben, másképp látja. Herbert McCabe OP írta le azt az elsőre paradoxnak hangzó mondatot, hogy egy igazán engedelmes közösségben senkit nem kényszerítenek semmire:¹⁹ mert létrejöhettek egy olyan konszenzus, amely egy közös tanulási folyamat, az igazság felfedezésé-

¹⁷ A barátságról mint Szent Tamás teológiai víziójának sarokkövéről lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: „Caritas est amicitia”. Isten és ember barátsága Aquinói Szent Tamásnál, in Hende Fanni – Tóth Klára – Korondi Ágnes (szerk.): *Mestereknek gyengyének. Ünnepi kötet Madas Edit hetvenedik születésnapjára*, Szent István Társulat, Budapest 2020, 569–575

¹⁸ AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa Contra Gentiles*, IV.22.

¹⁹ Lásd erről HERBERT MCCABE: Engedelmesség, in Szabó Ráhel (szerk.): *Domonkos alappillérek, Domonkos Nővérek*, Budakeszi, 2018, 219–225.

nek eredménye, s amely mindenkitől azt igényli, hogy „saját magát szívében felülmúlja” Nagy Szent Gergely pápa szép kifejezése szerint, melyet Szent Tamás és a domonkos konstitúciós is idéz.²⁰ „Az Igazság Lelke elvezet a teljes igazságra”, az általa vezetettek képesek meghallani, mit üzen a Lélek, és ehhez szükséges a dialógus, a vita.

A tamási emberkép és kormányzási mód összefüggésének köszönhető az is, hogy a domonkosok hisznek a vitában, mert bíznak az emberi értelem lehetőségeiben (lehet, hogy túlzottan is) – hisznek a párbeszédben, abban, hogy létrejöhet egyfajta kollektív megértés. Így már maga a káptalan ténye is örömhír a *post-truth* és a felszínes kommunikáció korában egy megosztott, széttöredezett világban, amely különböző címkék aggatásával keresi identitását.

És mielőtt azt hinnénk, hogy a domonkos káptalani rendszer maga a földön megvalósult mennyország, érdemes felidéznünk a káptalanért mondott votívmisék egyik könyörgését a domonkos misekönyvből:

„Áraszd mindannyiunk szívébe az igazság és béke lelkét, hogy teljes szívből felismerjük, ami tetszésedre van, és amit felismertünk, azt meg is valósítsuk.”

Vagyis szembetalálhatjuk magunkat azzal, hogy bár a közös döntéshozás kiválóan sikerül, mégis az eltűnő felelősség és cselekvés Bermuda-háromszögébe ütközünk. „Tra il dire e il fare, c'è il mare” – mondja az olasz közmondás. Így jól jönnek az előljárók, akik a cselekvést is igyekeznek katalizálni...

²⁰ NAGY SZENT GERGELY: *Moralia in Iob*, I.35.c.14. AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa theologiae*, II-II. q.104. a.1. ad 1.

6. *Kormányzás, káptalan és közösség*
– *In dulcedine societatis quaerere veritatem*²¹

A kormányzásnak a domonkos módja tehát egyfajta lelki dinamikával jár együtt, amely megfelelő környezetet hoz létre ehhez: olyanok közösségéről van szó, akik együtt keresik az igazságot. Ahogyan az egyház tagjai társak az úton, úgy a domonkosok is azok a megtestesült Ige hirdetésében. „Megmaradni az Igében” (Jn 8,31–32): az Ige közös hallgatása tesz tanítvánnyá és szabaddá.

Az Ige hallgatása közösségben kezdődik. Ahhoz, hogy legyen mit prédikálni, előbb élni kell a Szót. Ha ez hiányzik, akkor maga a módszer sem ér sokat. Közös értékek is kellenek, közös jó, ami egybegyűjt, közös imádság és stúdium. Ehhez pedig megosztás, meghallgatás, vita kell.

Tamás elgondolása szerint egy szerzetesi közösség bizonyos értelemben baráti társaság, hiszen megvan mindaz, amitől több ember kapcsolata barátság lesz: a tagok egyenlősége, a közös jó (a küldetés) és a kölcsönös szeretet. Isten irántunk való szeretete az ő barátaivá tett minket: ez megnyit a barátságra egymással.

Ha az engedelmisségben az akarat feláldozását, a szerzetesi életet pedig előljárók és alattvalók állandó konfliktusaként fogjuk fel, könnyen szembeállítjuk az individuumot a közösséggel: az egyén az önállóságban talál identitásra, nem a barátságban és a szeretetben. De úgy is láthatjuk, hogy az ember természetéhez, valódi virágzásához a közösség hozzátartozik: a közösség a szeretet megvalósulásának lehetősége, így a közösségben találjuk meg magunkat, identitásunkat.²²

²¹ NAGY SZENT ALBERT: *In VIII Politicorum, in fine.*

²² Lásd JEAN-PIERRE TORRELL: *Aquinói Szent Tamás, a lelki mester*, i. m., 450–451.

A közösségi életnek ez a módja felelősségvállalást igényel a közös jóért, ugyanakkor meghallgatást, beszélgetést. Vagyis türelmet és kitartást igénylő, közös, mindenki bevonásával járó fáradságos munkáról van szó, amelynek az eredményei gyakran nem látványosak. Éppen ezért a domonkos kormányzás utópiának tűnhet vagy olyan elgondolásnak, ami halálra van ítélve, mert anarchiához vezet.

A szabadsága miatt valóban nem hatékony, de nevelő, mert szabadságra, felelősségre készítet, és közben az erények gyakorlására sarkall (igazság, türelem, állhatatosság, csak hogy párat említsek). Néha maguk a domonkosok is türelmetlenné válnak, sajnálják a káptalanokra az időt, és megirigylik a „hatékonyabb” rendeket: nem lenne-e jobb hatékonyabb kormányzási módot választani?²³

De a domonkosok számára ez az, amit Vincent McNabb, a 20. századi híres ír származású domonkos prédikátor a szabadság béklyóinak nevezett.²⁴

„Valóban, sok testvérünk időpazarlásnak tekinti az általános káptalanokat – írta Timothy Radcliffe a rá jellemző sajátos angol önriróniával –, melyekből olyan akták születnek, amiket senki sem olvas el. Amikor egy angol domonkos kifejtette ezt az ellenvéleményt Damian Byrne testvérnek, ő azt válaszolta, hogy az általános káptalanok a Rend lélegzetvételei. Gyorsan észrevennénk a következményeit annak, ha berekesztenénk azokat.”²⁵

²³ Lásd erről TIMOTHY RADCLIFFE: *Szabadság és felelősség. A kormányzás lelkisége*, in uő: *Új dalt énekeljétek. A keresztény élethivatás*, L'Harmattan – Sapientia, Budapest, 2012, 93–134.

²⁴ VINCENT McNABB: *The Gyves of Freedom*, *The Hawkesyard Review* 3 (1913–1914), 5–11.

²⁵ BR. GERARD F. TIMONER – BR. BRUNO CADORÉ – BR. CARLOS AZPIROZ COSTA – BR. TIMOTHY RADCLIFFE: *The General Chapter of the Order of Preachers. Structure of Communion and Mission*, i. m.

BERHIDAI PIUSZ OFM

**„Mint zarándokok
és jövevények”**

– Ferences út és szinodalitás

Kedves Testvérek és Nővérek!

Előadásom célja, hogy valamiképp bemutassam a szinodalitás ferences tapasztalatát. Egy személyes történettel hadd kezdjem. Egy kegyhelyen szolgáló rendtársamat felkérte egy zarándoklat szervezője (nem Magyarországon), hogy beszéljen a zarándokcsoportnak a szinodalitásról. A testvér visszakérdezett, hogy mégis mi az elvárás. A csoportvezető így válaszolt: „Hát három dolog van felsorolva a szinodalitással kapcsolatban: közösség, részvétel, misszió. Mi közösen utazunk a kegyhelyre, úgyhogy ezzel a közösség meglesz; akik jelentkeztek, azok részt vesznek a programon, így a részvételt is értjük; a harmadikkal még nem tudunk mit kezdeni, arról mondjon valamit, atya.”

Nos, ez is egy ferences tapasztalata a szinodalitásnak.

A következőkben előbb felidézem a szinodalitás evangéliumi és ferences alapjait, majd a szinodális folyamattal való találkozásaimat különböző szinteken,

kiemelve ezek közül a rendtartományunkban zajló folyamatot.

1. *Evangéliumi és ferences lelkeségi alap;
a meglévő gyakorlat*

A szinodalitást bemutató megnyilatkozások mellett különösen fontos számomra, hogy az, amire a Ferenc pápa felszólított, hol kapcsolódik az én evangéliumi és ferences hivatásomhoz. Értem, hogy a szinodalitás etimológiája kb. ez: *szün-hodoi*, azaz 'együtt járni az úton'. Ennek fényében két tényező emelkedik ki számomra az Evangéliumból.

Az egyik egy elvárás, hogy azokkal, akikkel az egyházban élek, együtt haladjak. Tehát nem arra kapok felszólítást, hogy együtt lássak, vagy hogy ugyanazt lássam, mint mások körülöttem, hanem hogy együtt haladjak. Megnyugtató és felszabadító számomra, hogy a négy kánoni evangéliumból három ugyan *szinoptikus*, a negyedik viszont nem, azaz nem ugyanúgy látják és mutatják be Jézus Krisztus örömhírét, mégis mindegyik ugyanazt az örömhírt tárja fel, vagyis együtt haladnak, voltaképpen szinodálisak.

A másik kapcsolódási pont az Evangéliumban magának Jézusnak az útja, amelyen maga mellé kiválasztotta a tanítványokat, akiket hol előre küld, hol maga mögé sorol, hol félrehív a tömegtől. Mindenesetre a tanítványok soha nem Jézustól függetlenül vannak úton, hanem mindig vele és/vagy érte, miatta. Ennek fényében az a szinodalitás (közös út) a helyes, amelyik krisztocentrikus, a többi hiteltelen, illetve jelentéktelen.

A ferences források szerint az út és úton járás nemcsak elméletben szerves része a lelkeségünknek,

hanem jól-rosszul megélt gyakorlatunknak is meghatározó eleme.

Szent Ferenc *Regulája* kifejezetten előírja és meghatározza az úton járást mint a kisebb testvéri identitás részét. Többek között:

„A testvérek semmit se sajátítsanak ki, se házat, se lakhelyet, se más egyebet. És mint zarándokok és jövevények ezen a világon, akik szegénységben és alázatosságban szolgálnak az Úrnak, menjenek bizalommal alamizsnáért, és nem kell szégyenkezniük, mert az Úr is szegénnyé lett értünk ezen a földön. [...] És bárhol vannak vagy találkoznak a testvérek, mutassák meg, hogy egy családból valók. És egyik a másik előtt aggodalom nélkül tárja fel szükségletét, mert ha az anya táplálja és szereti test szerinti fiát, milyen gondos szeretettel kell kinek-kinek szeretnie és táplálnia lélek szerinti testvérét.” (RB 6,1–3, 7–8)

Egyébként már a *Regula* keletkezéstörténete is egy szinodális folyamat különösebb belemagyarázás nélkül. Ugyanis bár a kisebb testvéri életforma már 1209-ben jóváhagyást nyert, és ezzel beágyazódott a római egyház életébe, a *Megerősített Regula* 1223-as megfogalmazásáig rengeteg testvéri úton-járás, együttgondolkodás, tapasztalatszerzés és a tapasztalatok megfontolása történt – nemegyszer kudarcokkal, konfliktusokkal, az egyházhűség és az egyházban való élet drámai megélésével. Másfél évtizeden át az élet formálta a *Regulát*, de így történt és történik ez a pápai megerősítés után is. Hiszen a káptalani összejövetelen – a *Regulát* az adott korra alkalmazó konstitúciók megfogalmazásával – mind a mai napig folytatódik

a közös válaszkeresés arra a kérdésre, hogy: „Itt és most hogyan kell kisebb testvérnek lennünk?”

Hadd idézzek fel még két részletet a ferences kezdetekből, amelyek a szinodalitás szempontjából elgondolkodtatóak.

Az egyik Assisi Szent Ferenc Leó testvérhez írt levele. Ebben Ferenc mint lelki atya egy korábbi közös útra reflektál, amely során Leó feltárta neki személyes problémáját életével és hivatásával kapcsolatban. A levél tanújele annak, hogy a személyes és testvéri találkozás, a közös út (akár egészen konkrétan megélve, két lábbal a földön) lehetőséget ad a probléma kimondására, egymás meghallgatására és megerősítésére.

A másik észrevételem Ferenc és Klára, valamint Ferenc és a világiak kapcsolatára vonatkozik. Önmagában is figyelemre méltó, hogy Ferenc mennyire megmarad embernek, és hogyan alakul kapcsolataiban. Bár szerzetes lesz, és ez átformálja nőekkel való kapcsolatát, egy bizalmas és bensőséges kapcsolatot ápol Klárával. Arról, hogy ők ketten mennyire ugyanazt az utat járják, meggyőzhetnek minket kettejük írásai. A világiakhoz való viszonyában szintén fontos Ferencnek, hogy bár klerikussá (diakónussá) lesz, de ezért nem különül el, és nemcsak tanító-prédikáló szerepben jelenik meg a világi emberek között, hanem olyan emberként is, aki például elfogadja meghívásukat, aki ráveszi őket, hogy a karácsonyt egy hideg hegyoldalban ünnepeljék, vagy aki súlyos betegen üzen kedves ismerősének, az előkelő római Jacoba úrnőnek, hogy küldjön a kedvenc süteményéből.

Tehát evangéliumi krisztusközpontúság, valamint Ferenc-i egyházhűség és kisebb testvéri mivolt, egyszerűség, amit kiindulópontul kapunk mi, ferencesek egy 21. századi szinodalitáshoz.

Rendi gyakorlatunknak számos olyan eleme van, amely azt hivatott szolgálni, hogy közösen járjunk az úton. A kérdés, amit időről időre újra meg kell kérdezni magunktól, hogy ezek a rendi gyakorlatok mennyire élők és éltetők. Álljon itt belőlük néhány:

- *káptalan*: összejövétel helyi, provinciai, valamint nemzetközi szinten; rendházi káptalan 1-2 havonta van, provinciai káptalan 3 évente, ún. nagykáptalan 6 évente;
- *provinciálisi vizita*: jog szerint 3 évente kell végeznie az előljárónak; nálunk éves gyakorlatná vált (kb. 25 éve), hogy a nagyobb előljáró minden rendtársat felkeres személyes beszélgetés céljából; ezek a beszélgetések nemcsak a szolgálatról szólnak, hanem érintik (érinthetik) az élet bármely területét;
- *consilium plenarium és ún. gyékényes káptalan*: a káptalannál kevésbé szabályozott gyűlések, amelyek nem döntéshozó fórumok; a találkozás, egymás meghallgatása, vita, közös útkeresés a cél;¹
- *rekollekció*: lelkinap havi rendszerességgel; helyi (rendházi) szinten ez nem feltétlen csak egy elmélkedés meghallgatását, közös imát, *silentiumot* foglal magában, hanem újabban közös beszélgetést, hívő megosztást az adott témában;
- *a helyi előljáró (gvardián)*: itt kiemelném az előljáró szerepének megváltozását az elmúlt kb. száz év alatt, ti. hogy a gvardián feladata manapság sokkal hangsúlyosabban a személyes kísérése a rábízottnak, valamint a testvérekkel együtt a közösségi keretek kialakítása és fenntartása.

¹ *Consilium plenarium*ból van nemzetközi szintű is. Az utolsó ilyen 2018 júniusában volt (Nairobi, Kenya).

2. Ferences szinodális tapasztalat

Rendi *nagykáptalanunkon* (2021. július, Róma) szóba került ugyan a szinodalitás, de inkább csak megemlítve, mintegy jellemezve a káptalan metodológiáját. A korábbi gyakorlathoz képest még több teret engedtek a szervezők annak, hogy mindenki elmondhassa véleményét, kérdéseit. Azaz nemcsak nyelvi vagy területi csoportokban folyt előzetes vita az egyes felvetésekről, hanem három-négy fős, önkéntesen szerveződő csoportokban is, amelyek után a felmerült kérdéseket azonnal tovább lehetett küldeni a program moderátorainak.

A magyarországi *szerzeteselőjárók konferenciáin* szintén téma lett a szinodalitás, s ennek nyomán új megvilágításba került az a tény, hogy mennyi módon történik már évek óta számos együttműködés, és ezzel együtt közös útkeresés, egyes problémák közös hordozása.

Az *egyházmegyék szintjén* hol így, hol úgy talált meg minket a folyamat. Mivel a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány nyolc egyházmegyében van jelen, érdekes megtapasztalni, ahogy a különböző egyházmegyékben némileg különböző módon zajlik a folyamat. Összejövetelek, találkozók, kérdőívek kitöltése több közösségünket érintette. Pozitívum, hogy több helyen külön figyelem jut arra, hogy a szerzeteseket mint szerzeteseket is meghallják és meghallgassák. Ugyanakkor esetleges, hogy mely közösséget milyen úton-módon éri el (eléri-e?) az egyházmegyében zajló folyamat.

Mindeközben saját *rendtartományunkban* éppen egy olyan folyamat zajlik, amely a 2020-as provinciai káptalanon kezdődött, és amely *közös útra*, közös gondolkodásra hívta a rendtartomány tagjait. E folyamat

fontos állomása volt idén februári provinciai gyűlésünk (*consilium plenarium*).

Nem utolsó sorban egy hete került sor a közép- és nyugat-európai *ferences provinciálisok* (*Conferentia Transalpina Franciscana – COTAF*) találkozójára Svájcban, ahol a területért felelős rendtárs (*definitor generalis*) ismertette legfőbb előjárónk (*minister generalis*) szinodális programját egy 2021–2027-es időkerettel. A rendi vezetés részéről tavaly decemberben megfogalmazott sorvezető egyszerre tartalmazza:

1. a nagykáptalan által előirányzott tennivalókat,
2. a 2023–2026 közé eső ferences nagyjubileumot (800. évforduló ünneplése négy éven át),
3. valamint a szinodalitást.

A rend központi vezetése tehát nem csupán abban gondolkodik, hogy hozzunk össze valami látható eredményt, amit továbbítani tudunk a 2023-as Püspöki Szinódus irányába, hanem egy nagyobb összefüggésben, azaz hogyan járunk be szerzetesrendként egy olyan szinodális utat, amely célja kisebb testvéri identitásunk megújítása, missziónk újragondolása és a rendben felmerülő problémás kérdésekre való hívő reflexió.

Ez a sokszínűség és sokszintűség kezdetben zavarónak tűnt, de mára beláttam, hogy ennek talán pont így kell lennie, hiszen ez jellemző ferences valóságunkra is.

3. „Közös út” a Magyarok Nagyasszonya Ferenccs Rendtartományban

A 2020-as provinciái káptalanon (Mátraverebély-Szentkút) négy elfogadott javaslat is azt írta elő, hogy a következő években legyen a rendtartományban egy módszeres közös gondolkodás, amelynek része az önreflexió és a jövőtervezés, ugyanakkor fogalmazzunk meg közösen irányelveket a következő három területen:

1. Identitás – Mit jelent a 21. századi Magyarországon ferencesnek lenni?
2. Rendházi élet – Mik a kritériumai és akadályai életformánknak, amely leginkább helyi szinten történik?
3. Evangelizáció – Miben áll jelenlegi szolgálatunk – humánerőforrás és intézményi struktúra áttekintése –, és mi felé kell elmozdulnunk?

Az eltelt két év alatt a fenti elhatározás jegyében az alábbi „közös út” bontakozott ki:

- 2020. június-július: kérdőív a provincia tagjainak, amelyben röviden és egyszerűen lehetett reflektálni az egyéni és a közösségi életre,
- 2020. augusztus 14–20.: gyalogos zarándoklat (kb. 20 testvér részvételével),
- 2020. október 8.: Provinciái nap – két-három rendház közös találkozója és imádsága,
- 2020. ősz – 2021. tavasz: gvardiáni találkozók (személyesen és online),
- 2020. december: lelki alapvetés megfogalmazása nyolc rendtárrsal egyeztetve. Ez a lelki alapvetés – kb. két A4-es oldalon – egyrészt újra

kimondja hivatásunk fő elemeit, de felsorolja azt is, hogy melyek a főbb szempontok hivatásunk mai megélésében. Ezek közül az első ketőt idézem:

- » „Úton vagyunk – emberi életünkben, hitünk alakulásában, valamint hivatásunk megélésében egyaránt...”, vagyis nem foghatjuk fel csak statikusan hivatásunkat, szolgálatainkat...
- » „Egyéni és közösségi felelősségünk” van hivatásunk alakulásában, ezért tudatosan törekednünk kell „a *kommunióra* és az egymással történő valódi *kommunikációra*.”
- 2021. tavasz: egy nyolc fős evangelizációs munkacsoport háromalkalmas műhelymunkája szolgálatainkról és intézményeinkről,
- 2021. tavasz: műhelymunkák a rendházi életéről – előbb az U10-es (10 éven belül örökfogadalmazott) testvérekkel, majd a gvardiánokkal.

Mivel 2021-ben a Covid-19-járvány miatt nem tudtunk nagyobb találkozót tartani, amely a közös gondolkodás alkalma lehetett volna, ezért egy évvel elhalasztva azt, folytattuk a munkát.

A megfogalmazott lelki alapvetést, valamint a különböző műhelymunkák eredményeit összefoglaltam egy pünkösdi füzetben a provincia tagjai számára, megpróbálva így ébren tartani a „közös út” gondolatát.

- 2021. ősz: külső megkérdés. Barátaink, világi munkatársaink, ferences világi rendiek, más szerzetesrendek megkeresése három kérdéssel: Mit mondana nekünk? Mit kér tőlünk? Mitől óvna minket? (Ugyanezeket a kérdéseket

tette fel mintegy 25 évvel ezelőtt az akkori tartományfőnök nagyjából ugyanennek a körnek.)

- 2022. január: belső megkérdezés. Egy részletes online kérdőív a rendtagok számára. 40 kérdés, amely a saját hivatás megélésére, testi és lelki állapotra, a helyi közösségben való rendházi életre, valamint a szolgálattal kapcsolatos tapasztalatra és elvárásokra irányul.
- 2022. február 7–10.: Mátraverebély-Szentkút, *Consilium plenarium*, amelyen a rendtartomány fele vett részt személyesen, és amelyen az előkészítő anyagok szolgáltak kiindulópontul.
- 2022. március: a „közös út” és a *Consilium plenarium* eredményeinek összegzése (*Hivatás, életforma, szolgálat – „a szent Evangélium szerint”* c. dokumentum).

Ezzel azonban a „közös út” nem zárult le. A folytatás a rendházak szintjén és további műhelymunkák által történik meg reményeink szerint.

Újdonság volt, hogy a consiliumon először egy olyan világi szakember (szervezetfejlesztő) is részt vett, aki sokat segített az előkészítő folyamatban is. Szerencsés volt, ahogy a maga szakértelmével megtalálta a jelenlétnek azt a formáját, amely egyszerre volt diszkrét, ugyanakkor előre vivő. Hálás vagyok azoknak a világiaknak és más rendbéli szerzeteseknek, akik meglátásaikkal – Deák Hedvig OP nővér a magyar szerzetesség jelenéről tartott előadásával is – segítették önreflexiónkat és közös gondolkodásunkat.

Úgy gondolom, a provincia közös útja szinodális út, amelynek még az elején vagyunk, amelyen együtt haladunk nemcsak egymással, hanem azokkal, akikkel közösséget alkotunk egy-egy helyünkön, intézményünkben vagy a ferences (lelkiségi) családban.

A szinodalitás mint módszer egyáltalán nem hatékony, nem elég praktikus stb. Rendkívül nehéz eljutni A-ból B-be, ha közben mindenkit meg kell hallgatni erről... Mégis e nélkül nehezen valósulna meg akár az egyházban, akár a rendi közösségben a Szent Ferentől elgondolt kisebb testvéri jelenlét.

SZAKÁL ÁDÁM M. SCH.P.

**Fiatalok és szinodalitás
a piarista rendben – Személyes
élmények a fiatalok hangjáról**

Hadd kezdjem néhány személyes élménnyel, ami ugyan nem közvetlenül a szinodalitásról szól, mégis előkészítette bennem, hogy miért érdemes a fiatalokat megszólítani, hangot adni nekik, meghallgatni és meghallani őket.

Két fiúosztálynak lehettem összesen 12 évig osztályfőnöke. Sokat tanultam a velük való kapcsolatból, de inkább úgy szeretem mondani, sokat tanultam tőlük.

Tizedikes, tizenegyedikes korukban mindegyikükkel sorban beszélgettem. Bátorkodtam megkérdezni őket arról is, hogy hogyan viszonyulnak a valláshoz, Istenhez. Az egyik fiatalember elmesélte, hogy ő ott hon, már az ágyában fekvé végiggondolja a napját és odaképzeli Istent, azaz neki meséli el, mi történt vele. De nem biztos benne, hogy ez rendes imádság. Valamiféle kérdés is volt ez felém, amire azt kellett mondanom: igen, ez bizony a legtökéletesebb imádság.

Egy másik élményem az az osztályfőnöki óra, amelyen a berögzült hozzáállásokról magyaráztam a

diákoknak egy pszichológiai könyvből. Elmagyaráztam, hogy ezeket érdemes őszintén tudatosítanunk, kezel-nünk, kordában tartanunk magunkban. Mondandóm után az egyik diák feltette a kezét, majd lassan és eny-he mosollyal megkérdezte: „A Tanár Úrnak mik a berögződésesei?”

Átfutott az agyamon a helyzet kihívása, hiszen a kérdés a hitelességemről szól: „Teszed is, amit tanítasz?” Muszáj volt őszintén válaszolnom ahhoz, hogy az előadásomból valami is megérkezzen hozzájuk. A diák a válaszom után finom bólintással nyugtázta: „Rendben, Tanár Úr átment a vizsgán.”

A harmadik emlékemet a szalagavató bál szervezéséről őrzöm, amikor az egyik szervezőbizottsági taggal nem értettem egyet, nem tartottam reálisnak a programtervüket. Egy beszélgetőszobában körül-belül egy órát gyürkőztünk, vitatkoztunk hevesen, és ő nem adta föl az álláspontját. Kompromisszumra jutottunk, engedtem is; és nagyon megtisztelve éreztem magam, hogy ez a fiatal így bízik egy felnőttben, hogy mer vele vitatkozni.

1. A piarista ifjúsági szinódus meghirdetése

Pedro Aguado, a piarista rend legfőbb elöljárója egyik levelében frappánsan fogalmazott: „Köszönjük nektek, fiatalok, hogy vagytok, mert ti tesztek piaristává minket.”

Azt hiszem, ez a megfogalmazás már csak egy lépésre van a szinodális megszólítástól, hiszen kifejezi, hogy nemcsak tárgyai, hanem kihagyhatatlan résztvevői is a fiatalok a piarista karizmának. Sőt, lépünk tovább – még jobb, ha a nevelési folyamatot ők

is tevékenyen alakítják, azaz valóban együtt dolgozunk egy jobb világ és egyház építésén.

Amikor Ferenc pápa 2017-ben meghirdette az ifjúsági szinódust, egyértelművé tette, hogy nem akar a fiatalokról a fiatalok nélkül gondolkodni. Pedro Aguado piarista generális pedig felismerte, hogy a gyermekekkel és ifjúsággal foglalkozó piarista rend számára mekkora lehetőség rejlik egy ilyen szinódusban, ezért saját párhuzamos, de a Püspöki Szinódushoz kapcsolódó piarista szinódust hirdetett.

Nemcsak arról volt szó, hogy egyszerűen továbbítani akartuk hierarchikusan fölfelé haladva a fiatalok meglátásait, hanem arról is, hogy a folyamat minket is megváltoztathat, nekünk is üzenhet. Ezek az eredmények saját kincseink, amik a Püspöki Szinódustól függetlenül is értékesek számunkra.

2. *A piarista szinódus lépései* – *Hogyan zajlott a folyamat?*

Az első szakaszban a magyarországi piarista intézmények fiataljai 2018 januárjától júliusig beszélgethettek, fejthették ki véleményüket saját jövőjükkel, hitükkel, az egyházzal vagy a piarista renddel kapcsolatban. Megszólított korosztálynak a tizenegyedik és tizenkettedik osztályos diákokat választottuk, és a Kalazancius Mozgalom csoportjait és csoportvezetőit – köztük az egyetemi korosztályt – is bevontuk. A folyamathoz módszertani és foglalkozásvázlatokat készítettünk nekik, ők ezek eredményeit küldték vissza nekünk.

A második szakaszban a beérkezett eredményekből tartományi szintű összegzések születtek, majd ezeket dolgozták fel Salamancában az európai piarista

rendtartományok küldöttei. Egy-egy ország csapatát öt-hat végzős középiskolás vagy egyetemista korú fiatal alkotta, valamint felnőtt világi munkatársak és szerzetesek.

Nagyon sok csoportmunka és beszélgetés eredményeként a fiatalok azt fogalmazták meg, hogy mit kérnek a felnőttektől és a piarista rendtől, az egyháztól, de azt is, hogy ők mit tudnak felajánlani, miben látják saját hozzájárulásuk lehetőségeit az egyház építésében.

A tanácskozás záródokumentumában így fogalmazták ezt meg:

„Egész reflexiónkat két szempont vezette: amit kérni akarunk, de az is, amit nyújtani tudunk. Részei vagyunk annak az Egyháznak, amelytől változást kérünk, vagyis Egyház vagyunk, és ily módon, nekünk magunknak kell annak a változásnak lennünk, amit el akarunk érni.”

Ugyanilyen gyűlést párhuzamosan a többi kontinensen is tartottak (a mexikói Oaxacában, a fülöp-szigeteki Manilában, a kameruni Yaoundéban). Pedro Aguado piarista generális pedig 2018. október 10-én személyesen adhatta át Ferenc pápának a *Piarista ifjúsági szinódus* című dokumentumot az ifjúsággal foglalkozó Püspöki Szinódus számára.

Harmadik szakaszként 2019 júliusában a mexikói Oaxacában szervezett a rend nemzetközi találkozót, ahol a piarista ifjúsági szinódus záródokumentuma is elkészült. Ezen a találkozón hat fiatal, egy ifjú szerzetes és egy munkatárs képviselte a magyar rendtartományt. A záródokumentum ismét javaslatokat is megfogalmazott a rend számára.

Ezek a javaslatok – mint a fiatalok kérései – végül külön fejezetként a rend 2022 januárjában zajló

egyetemes káptalanjának dokumentumaiba is bekerültek. A káptalan pedig így a rend vezetésének feladatává is tette, hogy mozgassa ezek megvalósítását, de magát a szinodális működést is.

2.1. Mi lett az értékelhető „végterméke”, eredménye a piarista szinódusnak?

Amellett, hogy a piarista szinódus egy kis szelettel hozzájárulhatott a Püspöki Szinódushoz, a résztvevő fiatalok és felnőttek egyház- és önképe erősödött, változott. Kapcsolatok épültek, félelmek épültek le. A résztvevők bátrabbak lettek a módszerekben is: tapasztalatot szerezhettünk arról, hogy valóban létezik szinodális út, amely Istenhez is fordul, elemez is, háttérakat is hoz, de a közösséget is alakítja, kultúrát is épít, átalakítja az egyházat.

A piarista ifjúsági szinódus eredményeit, meglátásait és kéréseit azért is tudjuk komolyabban venni, vonatkozási pontnak tartani, mert közös és hiteles emlék maga a közösségi folyamat is, amelyben létrejött. Nem petíciót adtak át a fiatalok, hanem párbeszéd alapján kéréseket tudtak megfogalmazni a rendnek, az egyháznak, sőt önreflektáltan saját maguknak is.

Ki szeretnék emelni néhány címet és megállapítást, amely érzékelteti, hogy a fiatalok mennyire komolyan tudták venni a kérdéseket.

Rengeteg, szívünket is megérintő megfogalmazást olvashatunk az európai forduló záródokumentumában, most az idő szűke miatt csak válogatok belőlük:

Az egyik téma így szólt: Kik vagyunk? Mi fiatalok hogyan látjuk magunkat, az egyházat? Milyen kihívások érintik a rendet, egyházat, minket fiatalokat?

A fiatalok válaszai közül néhány:

- A társadalomnak és az egyháznak kéz a kézben kell haladnia.

- Az egyháznak alkalmazkodnia kell, anélkül, hogy figyelmen kívül hagyná a rá jellemző értékeket.
- Szükséges, hogy értesüljünk a világban előforduló igazságtalanságokról, hogy vállalhassunk átalakító cselekedeteket, és így összhangban legyünk azzal az üzenettel, melyet Jézus közvetít számunkra.
- Az egyháznak világosabban és transzparensen kellene kommunikálnia, használnia a modern felületeket is, hogy megértsük.

Egy másik témacsokor:

*Szükségleteink, nagy kérdéseink,
és amit a hittől várunk:*

- Olyan egyházat szeretnénk, amellyel azonosulni tudunk. Benne csoportban/közösségben élve szeretnénk növelni hitünket, és így több boldogságra, empátiára, érzékenységre és lelkesedésre szert tenni.
- Modelleket keresünk, akik tanúságot tudnak tenni személyes tapasztalatukról, és segíteni tudnak bennünket hitünk megélésében.
- Ehhez kapcsoljuk azt az igényt, hogy kísérve érezzük magunkat; hogyan éljük meg hitünket kísérés nélkül?
- A legfontosabb gyümölcsök közül, melyeket adni szeretnénk: elköteleződés és kitartás abban, hogy a világot bátran és merészen átalakítsuk, ami lehetővé teszi, hogy hitünkért és értékeinkért harcoljunk.

Mit adhat a hit a fiataloknak?

- Isten kísér bennünket életünk minden pillanatában. Erőt és bátorságot ad számunkra, hogy az élet bonyolult pillanataiban továbblépjünk.
- A hit segít bennünket, hogy rátaláljunk Isten szeretetére.
- Az evangéliumból kiindulva életünknek jelentése és értelme van.

Mit adhatnak a fiatalok az egyháznak?

- Só és világosság lehetünk a világban, hogy életünk a testvériség tanúságtétele legyen mások számára.
- Megéljük a türelmet és a tiszteletet.
- Mi, az új nemzedékek a különbségek ellenére tudunk tisztelettel beszélni.
- Befogadó egyházzról álmodunk.
- Az egyház cselekvő része kívánunk lenni pozitív és proaktív hozzáállással.
- Tudatában vagyunk annak, hogy ehhez jobban meg kell ismernünk magunkat.

Ez a néhány példa talán jól érzékelteti, hogy nem az egyháznak történő „odaszólás” volt a fiatalok alap-hozzáállása. Nem is csak üzenetek ezek, amik a másik oldalnak szólnak, a másik oldalra „szólnak át”, hanem folyamatos ide-oda lépés, reflektálás jellemzi őket. Üzenjük az egyháznak... De hiszen mi vagyunk az egyház. Azt kérjük... De kérhetünk, ha nem adunk? És mi a keresésünk gyökere és célja?

A salamancai dokumentum végén a fiatalok – reflektálva a tágabb problémákra – nagyon konkrét javaslatokat is összegyűjtöttek a rend és az egyház

számára, például a rendtartományok közötti kapcsolatok javításáról, az önkéntességről, a személyes kísérés elősegítése és a szerzetesi hivatás nyíltabb propagálásáról vagy akár arról, hogy kapjanak segítséget a fiatalok az imádság tanulásában, vagy hogy a misék legyenek didaktikusabbak, megközelíthetőbbek, hogy elmélyülhessen bennük a fiatalok részvétele.

Megnyugtató volt ez a konkrétság, azaz, hogy a fiatalok nem félnek formákat éltetni, ha úgy érzik, bevonták őket azok kialakításába, sőt, kérik ezeket, akár a szentmiséről, akár strukturált szervezetekről van szó. Sőt, a legfontosabb pasztorális célok is kirajzolódnak: tanulni az imádságot, hivatást találni, a szerzetességet mint intézményt is éltetni, Isten akaratát tudni, figyelni. Tanulni, hogyan kell jól kereszténynek lenni.

Az oaxacai gyűlésről már csak a javaslatcsomag főbb címeit hozom ide, mert ez is eléggé érezteti, hogy a fiatalok érzékelik azokat a problémákat, amelyek minket is mozgatnak, amelyek a rendet és az egyházat feszítik:

1. Kalazancius Mozgalom,
2. istenkapcsolat,
3. az evangélium hirdetésének módjai,
4. különleges elköteleződésünk a szegények mellett: önkéntesség,
5. hivatástisztázás és befogadási képesség,
6. kísérés,
7. kommunikáció, közösségi hálók és fiatalok,
8. nonformális nevelés.

Ezeket a javaslatokat látva azt érezhetjük, hogy a fiatalok valóban ugyanabban az egyházban vannak, a szinódus résztvevőinek pedig sikerült átlépni a nemzedékek közötti kommunikációs távolságokat is.

3. *A szinodális út eredményei a határozatokon túl – Tapasztalatok magunkról és egymásról*

A szinodális út másik folyamánya, ahogy már korábban is érzékeltetni próbáltam, a folyamat általi változás, amit saját magunkban és egymás között tapasztalunk, egy új tudás és megismerés saját magunkról és egymásról, ami megközelíthetőbbé is teszi a létező különbségeket, ezáltal a sokszor létező irracionális féltelmet is csökkenti a fiatalok és a felnőttek között.

3.1. *Milyen tapasztalataink voltak a fiatalokról, mit tudtunk meg róluk, működésükről, helyzetükről?*

- Nem annyira önfejtűek, mint azt emlegetni szokás. De igaz, hogy több szabad teret szeretnének, még akkor is, ha tartanak a kockáztatástól. A tapasztalati tanulásban jobban hisznek, mint a frontális katekézisben.
- Megfogalmazásaik gyakran erősek, de mély vágyakat fogalmaznak meg, így alapvetően értékalapúak.
- Nagy igényük van Istenre és idősebb, tapasztaltabb kísérőkre, azért is, mert nem mindenben magabiztosak, ahogy azt kívülről gyakran feltételezzük róluk. Sőt, nagyon jelentős társadalmi és személyes kihívások érik őket, amelyekben nincsenek kitaposott útjaik, emiatt sokszor szorongás és aggodalom tölti el őket.
- Az értékek keresése miatt viszont a hiteles példák és Jézus személye, üzenete egyszerűbben, élesebben és őszintébben mozgatja őket, fontos számukra. Ilyen értelemben figyelnek minket,

de a választásaiknak nagy tétje is van számukra. Talán úgy is fogalmazhatnánk: „nincs idejük” számukra nem hiteles magyarázatokra, eszme-futtatásokra.

- A világ, az egyház és a rend valóságát pedig elég pontosan érzékelik, nincs nagyon titok előttük, mégis van bennük bizalom irántunk. Egyszerre érzik tehetetlennek és tetterősnek magukat.
- Megoldásként pedig szeretnék a hitbe kapaszkodni.
- Jellemző, hogy a különbségek ellenére bátrabban és határozottan át mernek és akarnak lépni nemzeti, kulturális és társadalmi választóvonalakat, egységet keresnek a világban, már-már fájdalmasan tükrözve a felnőtt világ és politikai rendszerek szétválasztó és ideologikus kultúráját.

3.2. Mennyire reprezentatív ez a kép a fiatalokról?

Természetesen meghívásos alapon érkeztek ezek a fiatalok, sokuk részt is vett már valamilyen piarista küldetésben, egyházi közösségben, mégis ritkán ismerhettük meg ilyen mélyen és egyértelműen, hogyan látják magukat és minket. Ők képviselik valamennyi mai fiatal alapvető belső mozgásait, érzéseit.

3.3. Mit tapasztalatunk meg a rendüinkről és magunkról – a „felnőtt világról”?

- Visszajelzést kaptunk az általunk sokszor hangsúlyozott értékekről vagy azok propagálásáról. Sokszor akár őszintén fájdalmas tapasztalat volt szembenézni azzal, hogy milyen érzés a jóindulattal megszólaló fiatalok tükrén keresztül érzékelni, mit értettek meg az átadott gondolatainkból, szándékainkból és mit nem.
- Nehéz szembenézni azzal, hogy valóban hiteselek vagyunk-e. Vagy azzal, hogy őszintén kommunikálunk-e a fiatalok által nyilvánvalóan megfogalmazott hibáinkról, vagy egyházunk hiányosságairól, rendszerproblémáiról. Tudnunk kell kezelni magunkban ezt. Meg kellett tanulnunk, hogy a fiatalok gyorsan és erősen ítélnék rólunk és az egyházzal, és ezt nekünk kell feldolgozni; érdemesebb értékes visszajelzésnek tartani ezeket. Őket hallgatva elő-előfordult az idősebb korosztályt fenyegető kísértés, hogy azt válaszoljuk: „Mit is tudhattok ti a világról?”- Felelősségre is ébreszt egy színódusi folyamat, hiszen folyton azzal szembesültünk, hogy a fiatalok kérnek és minket kérnek. Tőlünk is várnak lépéseket, sőt, hangsúlyozzák, hogy nélkülünk, a felnőttek, a rend és az egyház nélkül nem tudnak ők sem cselekedni. Ha mi nem változunk, ők is nehezen találják meg magukat, és nehezen tudják éltetni az egyház értékeit.
- Értékes tapasztalat, hogy mi magunk, felnőttek és az egyház fontosak és értékesek vagyunk a fiataloknak, hogy szeretetreméltóak vagyunk. Az előző, talán kellemetlen szembesülésélménnyel együtt ez a tapasztalat reális alázatra

vezethet minket, de a fiatalok közben folyamatosan felcsillanó elfogadó attitűdje biztat is, hogy nem vagyunk feleslegesek számukra.

3.4. Inkulturáció, interkulturalitás és szinodális szemlélet

A piarista rend éppen idén januárban befejeződött 47. Egyetemes Káptalanja egyik dokumentumában hangsúlyozza az inkulturáció és interkulturalitás jelentőségét.

Az inkulturáció szemlélete szerint az egyház tanítást interpretálni kell, le kell fordítani az adott kultúra nyelvére. Az adott népek, társadalmi csoportok, élethelyzetek, életkorok, személyek kommunikációs kódjait érdemes használni, nem elveszítve a tartalmat, a mondanivalót és az értékeket. Nagyon igaz ez akkor is, ha fiatalokkal foglalkozunk. Azokat a szavakat és felületeket kell használnunk, amelyeken keresztül megértik az evangéliumot, amelyek megszólítják őket saját életkorukban, saját világukban.

Az interkulturalitás pedig a kommunikáció másik aspektusát ragadja meg: a különböző kultúrák különböző megközelítései és ezek párbeszédei nem is kompromisszumokhoz, hanem egy eddig nem ismert valóság megtalálásához vezethetnek minket. Nagyon illik ez a gondolat a szinodális folyamat párbeszédéhez, és ahhoz, ahogyan abban a különböző életkorok szempontjai egy új valóságot, szemléletet, új közösséget hozhatnak létre. Nem nemzedékek közötti harcot vívunk, hanem új valóságot keresünk éppen különböző helyzeteinket kihasználva.

4. Mit szeretnék zárásul üzenetként átadni előadásommal?

Amikor Istent megismerjük, hallgatjuk, szóba állunk vele, új valóság keletkezik. De fogalmazhatunk úgy is, mélyebben értjük meg a létező isteni valóságot, és ezért születik meg bennünk valami új. Ezt a folyamatot ismerjük. Ilyen szemszögből, logikával a szinodalitás, az inkulturáció és az interkulturalitás nem új valóságok, hanem egy létező tapasztalat felismerése, tudatosítása, egy új modell használata a létező valóságainkra.

Előadásom elején saját iskolai élményeket hoztam, amelyek azt jelzik, hogy a szinodalitás elemei megtalálhatók azokon a tereken, ahol fiatalokkal vagyunk együtt.

Minden tapasztalati nevelési folyamatban – és alapvetően az életünk és istenkapcsolatunk egy ilyen tapasztalási, megismerési folyamat – nekünk magunknak is nyitottnak kell lennünk az esetleges változásra, egy-egy új valóság felfedezésére, azaz a folyamat szükségszerűen kilép az általunk felépített keretekből. A tehetséges fiatalokkal foglalkozó tanárok jellemző megélése, hogy tanítványaik meghaladják őket. Mégis visszajönnek megköszönni, amit tanáraiktól kaptak.

Egy másik fontos szempont, hogy a szinodális folyamat azért nagyon alkalmas út és módszer a fiatalokkal kapcsolatban, mert biztonságot ad a fiataloknak a meghallgatás által. Ahogy láttuk, megértik és ki is fejezik, hogy szükségük van az idősebbek és így az egyház támogatására, kísérésére.

Viszont úgy adhatjuk tovább az egyház és a világ iránti felelősséget a fiataloknak (lehet, hogy máshogyan nem is lehet), hogy nem vagy nemcsak

az elvárás pozíciójából kommunikálunk, hanem a bevonás, a tapasztalat közben adjuk át a felelősséget és a tudást.

Ez felnőtt, egyházi vagy vezetői oldalról igen kockázatosnak látszik, de ha bibliai vagy saját tapasztalatainkat vizsgáljuk, rengetegszer láthatjuk, hogy Isten hasonlóképpen cselekszik, Izrael népét egy folyamatban, állandóan kockáztatva és a tévedés lehetőségét is megengedve vezeti, avatja be isteni terveibe.

A szinodális út és módszer interkulturalitása pedig arra hív minket, hogy szintén a megújuló világ isteni szemléletét gyakoroljuk. Bár a társadalom, a kommunikáció, az ideológiák és az egyház statikus kereteinek biztonságára vágyunk, a teremtés, az isteni valóság állandó megújulásra, legalábbis újrakezdésre hív minket.

A fiataloknak kevesebb a múltja, így velük kommunikálva állandóan a jövő és a lehetőségek pozitív feszültségével találkozhatunk. A hit biztos alapja, a dinamikus, de mégis állandó szeretet mellett folyamatosan éltetnünk kell a jövőt és a változást kommunikáló reményt is.

A kötet szerzői

Nathalie Becquart XMCJ, a Püspöki Szinódus altitkára, Vatikán

Marton Zsolt, váci megyéspüspök

Hortobágyi T. Cirill OSB, pannonhalmi főapát

Németh Emma SSS, a Szociális Testvérek Társasága kerületi elöljárója

Deák Viktória Hedvig OP, az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek általános főnöknője

Berhidai Piusz OFM, a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány tartományfőnöke

Szakál Ádám M. Sch.P., a Piarista Rend Magyar Tartományának tartományfőnöke

A sorozatban megjelent kötetek

1. John Henry Newman életművéről
2. A világiak szerepe az egyház
lelkipásztori tevékenységében
3. Előljárni a szeretetben
4. Biogenetika és etika
5. Lélektan és spiritualitás
6. In memoriam Karl Rahner
7. A Szeplőtelen Fogantatás dogmája
8. Magyarország – missziós terület?
9. A teológia műhelyéből
10. In memoriam Hans Uhr von Balthasar
11. Igazságosabb és testvériesebb világot!
Tíz év távlatából
12. A péteri szolgálat a harmadik évezred küszöbén
13. A szerzetesség jelene és jövője
14. A Bibliáról a Biblia Évében
15. Felkészítés a házasságra és a családi életre
16. Megszenteltség az egyházi mozgalmakban
és a megszentelt élet új formáiban
17. Mit ér a katolikus társadalmi tanítás
válság idején?
18. Stúdium és szerzetesség
19. Az igazságról
20. A „szombat év”
– a keresztény segítségnyújtás formái
21. Szerzetesek misszióban
22. A keleti teológia a házasságról, a családról

23. A szerzetesi hivatások gondozása
24. Öt évtizeddel a lelkipásztori zsinat után
25. Hitünk központi titka: a megváltás
26. A szerzetesség mint az imádság iskolája
27. Nők az egyházban; Identitás és kommunikáció
28. Egyén és közösség
29. Az Igazság ragyogása a Kinyilatkoztatás szívében
30. 800 éve a Szentföldön
31. „Új bort új tömlőbe!” A hegyi beszéd és a morálteológia
32. Jeruzsálem, a Szent Város
33. Az Eucharisztia
34. A „Természet könyve” mint a Szentírás könyvének analógiája
35. Környezet, teremtés, felelősség
36. Keresztény társadalmi elvek a gazdaságban
37. Hagyomány és korszerűség. Alapításának 900. évfordulóját ünnepli a premontrei rend
38. A patrisztika műhelyeiből

A L'Harmattan Kiadó kötetei megrendelhetők,
illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: (1) 267-5979 harmattan@harmattan.hu
webshop.harmattan.hu www.harmattan.hu

Felelős kiadó: Gyenes Ádám, Dr. Fehérváry Örs Jákó OSB
Borító, tipográfia: Vida Márta
Borítófotó: Sepsi Botond
Nyomdai munkálatok: ofszetnyomda.hu
Felelős vezető: Huszár Csaba

ISBN 978-615-6277-08-4

ISSN 1785-1645

DOI 10.55726/SF.2022.40

Kötetünk írásait böngészve az Olvasóknak alkalma nyílik rá, hogy elgondolkodjanak az együttjárásnak arról a létmódjáról, amelyre Ferenc pápa hívta meg az egyházat 2021. október 10-én, amikor megnyitotta a szinodális folyamatot. Ehhez a folyamathoz csatlakozott a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola 2022. március 19-én megrendezett tudományos konferenciájával, hogy több szempontból is körbejárja a szinodalitás témáját.

Az előadók között volt Marton Zsolt váci megyéspüspök, Nathalie Becquart XMCJ, a Püspöki Szinódus altitkára, Hortobágyi T. Cirill OSB, pannonhalmi főapát, Németh Emma SSS, a Szociális Testvérek Társaságának kerületi elöljárója, Deák Viktória Hedvig OP, az Árpád-házi Szent Margitról Nevezett Domonkos Nővérek általános főnöknője s végül, de nem utolsó sorban Berhidai Piusz OFM, a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány tartományfőnöke és Szakál Ádám M. Sch.P., a Piarista Rend Magyar Tartományának tartományfőnöke.

L'Harmattan

ISBN 978-615-6277-08-4

9 786156 277084

Ara: 2300 Ft